

ԱՎԵԴԱՔԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 12, 1910

ԹԻԻ 11

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՇԷՎԻԶԹ ՓԱՇԱ

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐ ԹԱԼԱԹ ՊԷՅ

ՆԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՀԱՂԻՏ ՊԷՅ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ԷՄՐՈՒԼԻԱՀ ԷՖԵՆՏԻ

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԱՏԱՌԻ ԹՈՒՐԳԵՐԷՆ

Խմբագիրներ Հ. Մ. Ալեկ
Հ. Ս. Պարնըմ
Յ. Գ. Գրիգորեան
Մ. Մինասեան

ՊԱՅԱՐԸ ՀԱՌԵԱՄ,
Կ. ԿՈՂԻՄ, ԹԻՒՆԸՔԻՄ

THE AVEDAPER

A WEEKLY PAPER

ARMENIAN, ARMENO-TURKISH.

EDITORS H. M. ALLEN
H. S. BARNUM
H. K. KRIKORIAN
M. MINASSIAN

American Bible House
Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip.	Ps. 40
U. S. A.	\$ 2
England	Shills. 8
Other countries	Frs. 10

Single Copy 40 Paras

Advertising rates on
application

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

000000

(2-11-45)

4.

Նախանձտոխն համար օղի չափ թեթեւ ոչնչ-
չուծիւններ Աբ. Դիրքի չափ հաստատ փաստե-
հն, Իր կնոջ Գասիոյի ձեռքը տեսնուած մէկ թաշ-
կինակը խաբուած Օթէլլոյի համար, առանց հաս-
կընալու թէ Բասիօ ինչպէս առած էր զայն, եր-
կուքը մէկէն մահուան վճռելու չափ ծանր շար-
ժառիթ մը եղած էր։ Տեստեմոնա Գասիոյի այդ-
պիսի նուէր մը բնաւ ըրած չէր, ոչ ալ այս հա-
ւատարիմ տիկինը անոր նուէրը ուրիշ էրիկմար-
դու մը տալու չարութիւնը ըրած էր իր ամուսի-
նին դէմ։ Թէ՛ Տեստեմոնա, թէ՛ Գասիօ Օթէլլոյի
դէմ որեւէ յանցանքէ զերծ էին։ Բայց չարամիտ
Իսկօ, որուն հոգին վատութեան հնարքներով մի-
այն կրնար յագեցուիմ գտնել, իր կնոջը (բարի
բայց տկար կին մը) զողջնել տուած էր Տեստեմո-
նայի այս թաշկինակը, վրայի ասեղնագործութիւ-
նը գորինակելու պատրուակին տակ, մինչդեռ իրա-
պէս զայն Գասիոյի ճամբուն վրայ ձգելու համար,
որ կարենար դտնել զայն և այդ կերպով տեղի ու-
թալ Իսկոյի զրպարտութեան թէ ան Տեստեմոնայի
նուէրն էր։

Օթէլլօ իր կնոջը քով գալուհն պէս զխնացաւ ունենալ ցուցուց (կարելի էր նաեւ իրապէս ունենալ) և ինդրեց անկէ որ իր թաշկինակը տայ իրեն քունքերը բռնելու համար, Տիկինը փափաքը կատարեց, «Չայս չէ,» ըսաւ Օթէլլօ, «այլ այն զոր ես տուի քեզի» Տեստեմոնա վրան չունէր զայն, (որովհետեւ ինչպէս պատմեցինք գողցուած էր,) «Ի՞նչպէս,» ըսաւ Օթէլլօ, «այս յանցանք մըն է։ Այդ թաշկինակը Նգիպտացի կին մը տուած էր իմ մօրս, կինը կախարդ մըն էր ու մարդերու մտածուները կրնար կարգալ, ան մօրս ըսած էր թէ որչափ աստե՛ն որ այդ թաշկինակը ունենար իր քով՝ ան սիրուն պիտի ցուցնէր զինքը, և հայրս պիտի սիրէր զինքը, բայց՝ եթէ զայն կորսնցնէր

կամ ուրիշի մը տար, հօրս սիրտը պիտի դառնար և պիտի առէր զայն այն աստիճան որով սիրած էր։ Մայրս մեռնելու ատեն ինծի տուաւ զայն, և հրամայեց որ կ'ընչա տամ երբ ամուսնանամ և ես ալ այնպէս ըրի, խնամքով պահէ զայն, աչքիդ լոյսին չափ խնայէ անոր»։ «Կարելի՞ է այդ», պատասխանեց վախցած տիկինը։ «Ճշմարիտ է», շարունակեց Օթէլլօ, «ան մոզական թաշկինակ մըն է, Սիբիլա (հարցուկ, կախարդ կին) մը, որ 200 տարի ապրած է երկրի վրայ, մարդարեւական պէտքեր մը համար գործած է զայն, անոր մետաքսը պատրաստող չերամները հմայուած էին և այն՝ օրիորդներու սիրտը պահող մոմիայով ներկուած էր։ Տեստեստեսա թաշկինակին հիանալի յատկութիւնները լսելով, վախէն գրեթէ մեռնելու աստիճանին հասած էր, որովհետեւ բացորոշ կերպով կ'զգար թէ կորսնցնողն էր զայն և այդ կորուստով իր ամուսինին սէրն ալ կ'որսնցնել կը վախնար։ Յետոյ Օթէլլօ չարժուժ մը ըրաւ և յանդուգն բան մը ընել ձեւացուց և նորէն թաշկինակը պահանջեց, զոր երբ տիկինը չկրցաւ ներկայացնել, աշխատեցաւ իր ամուսինը ծանր մտածումներէ մէկ կողմ դարձնել, և զուարթօրէն ըսաւ անոր թէ կը հասկնայ որ թաշկինակի վրայ այս բոլոր խօսածները Միքայէլ Գասիոյի մասին իր ըրած ինքիբքը ձգձգելու համար են, Գասիոյի՝ զոր գովել շարունակեց (ինչպէս Իսկօ առաջուրն է ըսած էր) մինչեւ որ Օթէլլօ կատարեալ յիմարութիւնով մը սենեակէն դուրս խոյսացաւ ու այն ատեն Տեստեստեսա, թէւեւ ակամայ, սկսաւ կասկածիլ թէ իր ամուսինը նախանձաբոլորէն ունէր։

Տիկինը չզիտցաւ թէ ի՞նչ պատճառ տուած էր անոր, յետոյ ինքզինքը դատապարտեց աշխիւ Օ-թէլլօն ամբաստանելուն համար և խորհեցաւ թէ, հաւանականաբար Վիննետիկէ հասած գէշ լուր մը կամ պաշտօնի յատուկ դժուարութիւններ իր հոգին խռոված կրնային ըլլալ և այդ կերպով բնաւորու-թիւնը առաջնուան քաղցրութիւնը առժամաբար կոր-սնցնուցած կրնար ըլլալ, և ինքնիրեն ըսաւ, «Երկի-

(*Stru tephru* 267)

ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ԲԵՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 12, 1910

ԹԻԻ 11

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Հ Ո Ր Ի Զ Ո Ն Ը
Հ. Մ. Ա.

ՍՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՄԻՍԻՈՆԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. Կարելի է այժմ ստուգապէս ըսել թէ Քրիստոնէական միսիոնարութիւններու աւելի լայն ու ընդարձակ գործունէութեան համար Ամերիկեան շարժումը սկսած է վերջնական ձեւ ստանալ: Այդ շարժումը քանի մը ընկերակցութիւններու սահմանափակումէ չէ: Ընդհանրական է: Բոլոր եկեղեցիներուն մէջ ծաւալած է, մինչեւ իսկ Ե. Ք. Ը. երու, Քրիստոնեայ Զանաւորներու և համաշխարհիկ Կիրակնօրեայ Դպրոցի Միութեան նման ընկերակցութիւններու մէջ, Բայց թերեւս համաշխարհային միսիոնարութեան այս շարժման ամէնէն ուշագրաւ ու նշանակալից դրուագն է բացի Կաթոլիկ եկեղեցիէն բոլոր միւս եկեղեցիներու աշխարհականներուն կազմակերպեալ գործունէութիւնը: Ամերիկայի Քրիստոնեայ առեւտրականները Քրիստոսի Աւետարանը և նոյն Աւետարանէն բխող Քրիստոնէական դաստիարակութեան ու բուժման օրհնութիւնները բովանդակ աշխարհի հաղորդելու փառաւոր գործին նուիրել սկսած են իրենց ժամանակին ու զբաղմունքին մէկ մասը անօրինակ կերպով: Աշխարհի ամէնէն բազմազարդ ու մեծահարուստ երկրին մէջ գործող այդ մարդիկը կ'զգան թէ այս է իրենց ներկայացած ամէնէն օգտակար և ամէնէն մեծ ձեռնարկը և ասոր փարած են այնպիսի խանգով մը որ յաջողութեան զբաւական է:

Ամէն յարանուանութիւն ներկայացնող կեդրոնական մարմինը Միաց. Նահանգներուն մէջ ընդարձակ պտոյտ մը սկսաւ աշխարհականները միսիոնարութիւններու գործին հետաքրքրելու և միանգամայն տարեկան նուիրատուութիւններու

համագումարը զգալապէս աւելցնելու գործնական նպատակով: Նիւ Եորք քաղաքի ժողովրդային մէկ մեծ գումարման մէջ որոշմնագիծ մը ընդունուեցաւ 73,863 ոսկի աւելի նուիրելու, որով 164,772 ոսկիի պիտի հասնի այդ քաղաքին ամբողջ նուիրատուութիւնը միսիոնարութիւններու համար: Այցելուած ուրիշ քսաներկու քաղաքներ ալ, որոնց մէջ կը գտնուին Պոսթըն, Ֆիլատէլֆիա, Ուաշինկթըն և Քիլվընտ, խոստացած են այս տարի միասնաբար 212,727 ոսկի աւելի նուիրել, որով այդ քանակակա քաղաքներուն ու Նիւ Եորքի նուիրատուութեան համագումարը 664,659 ոսկիի պիտի հասնի:

Երիցական Պորտի քարտուղար Վեր. Ա. Ճ. Պրատն անցեալները յօդուածով մը քանի մը ճշմարտութիւններ հրապարակեց առանց վերապահութեան և միանգամայն չեղտեց թէ միսիոնարական գործի մէջ նոր մեթոտներ մուծուելու են: Ահաւասիկ անոր հատու խօսքերէն մին. «Ամերիկեան միսիոնարը չերթար իբրեւ գերագոյն մը ստորնագոյնի մը, այլ իբրեւ մարդ մը որ պատգամ մը ունի իր եղբայր մարդուն»: Ապա կ'աւելցնէ. «Եթէ այս ահագին գործն ի գլուխ պիտի հանուի, հայրենի եկեղեցին նոր մեթոտներ որդեգրելու է: Այս ընդարձակ ձեռնարկը չկրնար պահպանուիլ՝ տարին անգամ մը այսինչ կիրակի օրը նուիրատուութեան զանձանակը լոկ ներկայացնելով եկեղեցիին մէջ պատահմամբ գտնուողներուն: Պէտք է որ անհատներէ որոշ գումարներ պահանջենք իրենց կարողութեան համեմատական չափով և կանոնաւորապէս վճարուող: Հարուստները պէտք է յորդորել որ իրենց բաժինը տան, ինչ որ չեն տար հիմա: Մուրալու և թախանձելու սովորութիւնը պակսեցնելու ենք, որպէս թէ միսիոնարական գործը

ողորմութեան գործ ու երկրորդական խնդիր ըլլար, և համարձակ յայտարարելու ենք թէ աշխարհի աւետարանումը եկեղեցիին գերագոյն պարտականութիւնն է: Ժամ է արդ որ Քրիստոնեայ աշխարհ ըմբռնէ թէ ի դարու մէջ իր աւագ գործն է անցեալին հետ բաղդատմամբ հակայական համեմատութիւն մը տալ այս շարժման և խելքով, առատաձեռնութեամբ ու հաստատ կամքով յառաջ վարել Քրիստոսի պատգամը բովանդակ աշխարհի տանելու այս ահագին ձեռնարկը:»

Մր. Պրատն կը շեշտէ նաեւ պէտքը «կրթական աշխատութեան», որով յառաջ պիտի գայ տեղացի պաշտօնէութիւն մը, նաեւ սա տեսութիւնը թէ տեղացի իւրաքանչիւր Քրիստոնեայ զՔրիստոս ծանօթացնելու է իր երկրացիներուն առանց օտարականէ՞ր քրտա՝ ակնալու:» Եւ երրորդ ու կարեւոր կէտը, որու վրայ կը ծանրանայ, սա է թէ ապագայի միսիոնարական գործը նուազ յարանուանական ըլլալու է և աւելի լայնօրէն Քրիստոնէական:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԻՅՐԵՒ ՎԱՃԱՎՈՐՈՒՄ Մր. Էլիս Պարբեր ՌԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ. արդի Գերմանիոյ վրայ հմտալից ուսումնասիրութեան մը մէջ կ'ըսէ թէ Անգղիա Գերմանիայէ չատ ետ մնացած է առեւտրական ասպարէզի մէջ, Գերմանացի մեծ տընտեսագէտ Լիսթ ժամանակաւ Անգղիոյ վրայ գրելով ըսաւ թէ «այն ինքնին աշխարհ մ'է, աշխարհ մը՝ որ աշխարհի բոլոր մնացեալ մասեր կը գերազանցէ զօրութեամբ ու հարստութեամբ»: Այլեւս այդպէս չէ, Էտրնպուրկի Պէրտուպ'ը Մէլլըն հանդէսին մէկ յօդուածագիրը ըսաւ թէ այժմ Գերմանիա պողպատի ճարտարութեան մէջ իսկ կը գլէ զԱնգղիա: Այսպէս «1880ին Մեծ Բրիտանիոյ պողպատի արտադրութիւնը Գերմանիոյ արտադրութեան կրկնապատիկն էր: Իսկ 1896ին Գերմանիոյ պողպատի արտադրութիւնը Անգղիոյ արտադրութեան կրկնապատիկը եղաւ»: Կ'ըսուի նաեւ թէ առեւտրական քիմիաբանութեան կալուածին, չաքարի արտադրութեան և գիտական հողագործութեան մէջ Գերմանիա առաջին է Եւրոպայի մէջ: Թողուածագիրը սապէս կ'ըսէ. «Հիանալի է Գերմանիոյ քիմիական ճարտարութիւններուն յառաջդիմութիւնը, Ասոնց չափին մէջ իրապէս մենավաճառի իրաւունք չահած է այն: Սակայն օտար երկիրներէ կախում ունի այդ ճարտարութիւններուն հում նիւթերուն համար, մեծ մասամբ ալ այն հնարքներուն համար որոնց վրայ հիմնուած են այդ ճարտարութիւնները: Թերեւս ամէնէն ուշագրաւ օրինակը անիլին ըսուած ներկերն են կարածիւթէ շինուած: Այս նշանաւոր գիւտին հեղինակը

Փըրքինս Անգղիացին է, բայց չահագործողը Գերմանիա եղաւ: Գերմանիա է որ տարին 5 միլիոն ոսկի արժողութեամբ այդպիսի ներկ կ'արտածէ, մեծ մասամբ Անգղիական կարածիւթէ շինուած: Գերմանիա է որ իր քիմիագէտներուն ճարտարութեան շնորհիւ այնքան արտասովոր չափով աւելցուց ճակնդեղէ շինուած չաքարի քանակը, այնքան չահաւէտ դարձուց այդ ճարտարութիւնը և այնքան աժանցուց այդ սպարանքը որ իր 60 միլիոն բնակիչներուն բաւելու չափ արտադրելէ զատ տարին 10 միլիոն Անգլ. ոսկի արժողութեամբ ալ օտար երկիր կ'արտածէ, և Արեւմտեան Հնդկաստանի չաքարի առեւտուրը կ'ործանած է: Գերմանիոյ քիմիական ճարտարութեան տարեկան արտադրութիւնը, առանց չաքարը հաշուի առնելու, 60 միլիոն Անգլ. ոսկիի արժողութիւն ունի, որու 20 միլիոնը օտար երկիր կ'արտածուի: Այդ ճարտարութիւններուն մէջ 200,000 անձ կ'աշխատին և անոնց տարեկաններուն համագումարը 10 միլիոն Անգլ. ոսկիի կը հասնի:»

Թողուածագիրը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ սա կէտին վրայ թէ Գերմանիա հողային ծաւալման համար տեղ կը փնտռէ: Եւ կը յարէ. «Անգղիացիները միամիտ ըլլալու են, եթէ կը կարծեն թէ Գերմանիա գոհ պիտի մնայ աշխարհի գրեթէ բոլոր գաղութները Մեծ Բրիտանիոյ ձեռքը տեսնելով, մինչ ինք բնաւ չունի: Ո՛ր առն որ պատրաստ ըլլայ Գերմանիա, իր կէտ նպատակին պիտի ընէ Բրիտանական գաղութները, և այն օրը մենք (Անգղիացիներս) մեր ալ բազուկին պիտի ապաւինինք միայն, և եթէ մեր նաւատորմը իր վրայ ծանրացող Հերակլեան այդ գործին համար բաւական ոյժ չունենայ, պիտի կորսնցնենք թէ՛ գաղութները, թէ՛ պետութիւնը:»

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԲԱՐՁՐ. ԴՊՐՈՅՆԵՐ ԵՒ ԿՐՕՆԵՐ Թ. Գ. Գ.

ՅՈՐՄԷՀԵՏԷ Անգղիոյ Թագուհին հռչակուեցաւ Վեհապետունի Հնդկաստանի, Անգղիական կառավարութիւնը յիշեալ երկրին մէջ կրօնական խնդիրներու մասին բոլորովին անկողմնակալ ընթացք մը բռնած է: Անգղիական կառավարութեան համար այս ընթացքը օրէնքի մը աստիճան վերջնական է, և անիկա մագի մը չափ չեղած չէ անկէ: Հնդկաստանի ժողովուրդը բազմաթիւ և ալազան կրօններու կը ծառայէ, ուստի կառավարութեան այս ընթացքը ամէնէն բանաւոր և ամէնէն իմաստուն ընթացքը եղած և ամէն դասակարգէ ժողովուրդի կողմէ գնահատուած

է. կրօնքի մասին կառավարութեան այս անկողմնակալութիւնը կրօնքի յարգ չընծայելու հետեւանք չէ, այլ ծագում առած է սա պատճառաւ որ առիկա կարեւորագոյն է երկիրը կառավարելու համար: Վասն զի Հնդկաստանի ժողովրդին ծանօթ էր թէ Հնդկաստանի առաջին վեհապետը, Վիքթորիա թագուհին, կրօնասէր և անկեղծ Քրիստոնեայ էր, և այս իրողութիւնը Թագուհւոյն հանգէպ ի բնէ կրօնասէր յիշեալ ժողովրդին յարգանաց զգացում տածելուն պատճառ եղած էր:

Անգղիական կառավարութիւնը երբ Հնդկաստանի ժողովրդին դաստիարակութիւնը ապահովելու համար բարձր. դպրոցներ բանալ սկսաւ, միեւնոյն անկողմնակալ ընթացքը դիտական չըլաւ: Եւ ինչ որ մէջ ալ բռնեց, ուստի դպրոցներու մէջ կրօնական ուսումը ի սպառ արգելեց: Արդարեւ կառավարութիւնը արտօնեց որ երկրին մէջ գտնուած ամէն դասակարգէ ժողովուրդ իր սեպական դպրոցներուն մէջ կրօնական դաստիարակութիւն տայ և քաջալերեց ալ զանոնք: Նա մանաւանդ այսօրինակ հաստատութիւններու դրամական նպաստ ալ տուաւ, և սակայն կառավարական դպրոցներուն մէջ կրօնական դաստիարակութիւն տալ երբեք չարտօնեց: Եւ ընական է որ երկրին ամէնէն բարձր դպրոցները կառավարութեան դպրոցները պիտի ըլլային: Ուստի Հնդկաստանի բարձր. դպրոցներուն մէջ գտնուող ամէն դասակարգի ուսանող, Իսլամ, Կռապաշտ կամ Քրիստոնեայ, ամէնէն ալ կրօնական դաստիարակութիւնէ զուրկ մնացին:

Իրաւ, կարելի է որ ուսուցիչ մը կրօնքի մասին անկողմնակալ ըլլայ, բայց միանգամայն իր կեանքին մէջ ցուցնէ կրօնքին սկզբունքները, և սակայն Հնդկաստանի կառավարութեան դպրոցներու ուսուցիչները միշտ այնպէս չեղան: Անոնք կամայ կամաց կրօնքի անփոյթ և անտարբեր եղան, և նոյն իսկ հակառակութիւն ցուցին կրօնքի դէմ: Միւս կողմէ, բարձր դաստիարակութիւն ընդունող ուսանողներ անկողմնակալութեան ազդեցութեան ներքեւ անկրօնութեան մէջ ինկան: Այս վիճակը թէ՛ ուսանողներուն թէ՛ ընդհանուր ժողովրդին վրայ գէշ ազդեցութիւն ըրաւ: Եւ Հնդկաստանի ի բնէ կրօնասէր ժողովուրդը տապնապէս անկրօնութեան ծաւալումը տեսնելով իր դատարարութիւնը մէջ:

Այս վեհապետ հետեւանքները տեսնող խոհուն ժողովուրդը Անգղիական կառավարութեան ուշադրութիւնը սոյն կարեւոր խնդրին հրաւիրելու համար մօտերս մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկեց փոխարքային: Կռապաշտ Հնդիկներուն կողմէ

ղրկուած պատուիրակութիւնը սապէս ըսած է փոխարքային. «Մենք մինչ կ'աշխատենք որ ամբողջ Հնդկաստանի ժողովուրդը հոգեւոր և կրօնային կրթութիւնով մը ճշմարտապէս միացեալ կրօնասէր ժողովուրդ մը ըլլայ, և ամբողջ Հնդիկ ժողովրդին արթննալու վրայ եղող կեանքին կ'առաջնորդենք, կը խնդրենք որ դուք ալ, ըստ ձեր կարողութեան սահմանին, ամէն միջոցներով ձեռնտու ըլլաք մեզի»: Իսլամ ժողովրդէն մասնաւոր պատուիրակութիւն մը և ուրիշ պատուաւոր անձնաւորութիւններ եւս սոյնիմաստ խնդրուած մատուցած են: Ասոնք իրենց պատկանող ոչ սակաւ ուսանողներու այս պատճառաւ նիւթական և բարոյական կործանման ենթարկուելը պատմած են, և գովելով հանդերձ կառավարութեան ի կրօնական անկողմնակալութիւնը քաղաքական վարչութեան մէջ, ըսած են թէ հարկ է ուսման խնդրին մէջ տարբեր մեթոտ բռնել:

Սըր էնտրու Յրէյզըրի Քընթֆօլդի Ռիվի-մէջ այս բաներուն վրայ ընդարձակօրէն խօսելէ ետեւ, որպէս զի այս դժուարութեան առաջը գէթ ըստ մասին առնել կարելի ըլլայ, մօտերս խորհուած մէկ կերպը նկարագրած է: Պէնկալի դաւառին մէկ սարահարթին վրայ, որու ջուրն ու օդը յոյժ պատուական են, Րանչի կոչուած տեղը կառավարութիւնը մեծ ձգտեմ մը հիմնեց: Այս գոյէճին մօտ բարեսէրներու նպաստով ընդարձակ հոյակապ շէնքեր շինուեցան իբրեւ ընակատեղի ուսանողներու: Այս շէնքերը թէեւ անհատական հաստատութիւններ կը համարուին, բայց անոնց ներքին կառավարութեան և վերառեւտչներուն ընտրութեան համար գոյէճին տնօրէնն է պատասխանատու: Ուսանողները այս շէնքերուն մէջ պիտի պառկին ելլին և իրենց կերակուրը ուտեն: Որովհետեւ գոյէճը լոկ կառավարութեան հաստատութիւն կը համարուի, հոն կրօնական անկողմնակալութեան յարգ պիտի ընծայուի կատարելապէս: Իսկ միւս շէնքերուն մէջ, որովհետեւ անոնք անհատական հաստատութիւններ կը նկատուին, կրօնական դաստիարակութիւն պիտի արտօնուի: Այս շրջանակը երեք մասի կը բաժնուի, և մին Քրիստոնեայ, մին Իսլամ և մին Հնդիկ Քրիսթիաններու վարչութեան ներքեւ պիտի գտնուի: Այս շէնքերուն միջնորդող ընտանեկան միջնորդութիւն նման է, ուստի ուսանողները հոն կրօնական դաստիարակութիւն պիտի ընդունին: Այս կարգադրութեամբ թէ՛ տարբեր կրօնքի և հասուածի դաւաճները, իբրեւ իրենց ընտանեայ մէջ, իրենց կրօնքին և դաւանանքին մէջ կը կրթուին, և թէ՛ այս տարբեր դա-

սակարգերէ եղող ուսանողները, միեւնոյն գուէճի մէջ դաստիարակուելով զիրար աւելի լաւ կրնան ճանչնալ:

Այս հաստատութիւնը առ այժմ փորձ մըն է և ընդհանուր ժողովրդէն սիրալիր ընդունելութիւն կը գտնէ:

Այս բանը մեր հայրենեաց բարձր. դպրոցներուն վիճակին կը հրաւիրէ մեր ուշադրութիւնը:

Մեր վիճակը և պարագաները ոչ սակաւ իրերու մէջ Հնդկաստանի ժողովրդիներուն նման են: Մեր հանրութիւնն ալ կրօնասէր է: Թէ՛ Իսլամներուն թէ՛ Քրիստոնեաներուն ընկերական և քաղաքական կեանքին մէջ կրօնքը մեծ դեր կը խաղայ: Նմանապէս ինչպէս ի Հնդկաստան, հոս ալ այլազան տարրերը եթէ քաղաքական տեսակէտէ միութեան և համերաշխութեան բերել կ'ուզուի, թէ՛ կառավարութեան վարչութեան մէջ, թէ՛ բարձր. դպրոցներու մէջ կրօնքի մասին անկողմնակալ դրսեւորումներ անհրաժեշտ և ամենաբանաւոր ընթացքն է: Բնական է որ կրօնքի մասին անկողմնակալութիւնը, ինչպէս Հնդկաստանի մէջ, հոս ալ երիտասարդները կրօնական անհոգութեան և նոյն իսկ անկրօնութեան պիտի առաջնորդէ: Նաեւ նոյն աստիճան ճշմարիտ է թէ անկրօնութիւնը երիտասարդներուն բարոյական կեանքին կ'ազդէ:

Օրէնք է որ միեւնոյն պատճառներ միեւնոյն պարագաներու ներքեւ միեւնոյն արդիւնքը կ'արտադրեն: Ուստի կրնանք անտարակոյս ըլլալ թէ անշուշտ մենք ալ պիտի իյնանք այն դժուարութիւններուն մէջ ուր ինկաւ Հնդկաստանի ժողովուրդը: Արդ, աղէկ չ'ըլլար որ մենք Հնդկաստանի սոյն փորձառութիւնէն օգուտ քաղենք, և մինչ մեր ճամբուն սկիզբը կը գտնուինք, այս վտանգներուն առաջը առնելու կերպեր խորհինք:

Մեր բարձր. դպրոցներուն մէջ (ասոնք թէ՛ կառավարական թէ՛ ազգային դպրոցներ ըլլան) կրօնքի մասին անկողմնակալութիւնը դասաւանդութեան չըջանակին մէջ սահմանափակենք, բայց դասարանէն դուրս ուսանողները կրօնային միջնորդի մը մէջ կրթենք: Սակայն «կրօնական միջնորդ» ըսելով հասկնել չենք ուզեր կրօններուն և դաւանանքներուն շփոթութիւնը, այլ՝ ըսել կ'ուզենք չեղտումը այն ճշմարտութիւններուն որոնք հիմն են կրօնային կեանքին և բարեոք նկարագրի խարիսխը կը կազմեն, և մասնաւոր ուսուցիչներուն կրօնքի վրայ հիմնուած բարի վարքը:

Բարձր. դպրոցներու աշակերտներուն կեանքին մէջ կրօնքի խնդիրը շատ փափուկ հարց մըն է քանի մը տեսակէտներէ: Նախ, անոնց տարիքը ար-

դէն այն ժամանակն է երբ մարդ կը սկսի ազատ խորհիլ: Երկրորդ, որովհետեւ իրենց սորված դասերուն մէջ ուրիշ շատ բաներու նկատմամբ գիտական և նոր գաղափարներ կը կազմեն, կրօնական խնդիրներուն մէջ ալ իրենց խորհուրդներն ու գաղափարները պիտի փոխուին բնապէս: Երրորդ, կեանքի այս միջոցին որովհետեւ կարգ մը մարմնային կարողութիւններ կը զարգանան, երիտասարդները ինչ ինչ յոռի սովորոյթներ իւրացնելու վտանգին ներքեւ կ'իյնան: Եւ այս սովորոյթներն ու փորձութիւնները կրնան զանոնք կրօնքին սանձէն ու իշխանութենէն ազատուելու մղել: Ուրեմն, որովհետեւ կրօնային անկողմնակալութիւնը կամ անհոգութիւնը բարձր. դպրոցներու մէջ գտնուող երիտասարդներու վրայ կրնայ յոյժ վնասակար ըլլալ, հարկ կ'ըլլայ այս մասին մասնաւոր անօրինութիւններ ընել:

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐՅՈՒՄԸ ՄԱՐԳՈՒՆ

ՈՒՂՂՈՒԱԾ

«Ո՛ւր ես» Ծն. Գ. 9:

ԾՆՆԴՈՅ ԳԻՐՔԻՆ նախամուտի գլուխներուն մէջ աշխարհի թատերգութեան առաջին արարուածը կը ներկայացուի մեզի: Այդ արարուածին մէջ չորս դերեր կան. ան կը ներկայացնէ մարդը իբրեւ ազատ, իբրեւ փորձուած, իբրեւ ինկած, իբրեւ զղջումի հրաւիրուած: Ան միայն ցեղին բարոյական կեանքին սկզբնաւորութեան պատկերացումը չէ, այլ նաեւ իւրաքանչիւր մարդու բարոյական կեանքին սկզբնաւորութեան:

Այդ հինաւուրց պատմութիւնէն ընտրուած այս հարցումը մարդս իբրեւ Աստուծոյ հոգածութեան տակ կը ներկայացնէ: Բոլոր Աս. Գիրքը այս հարցումին մէջ ցոյցացող Աստուծային շահագրգռութիւնը կը պարզէ: Միւս կրօնները մարդս կը ներկայացնեն իբր զԱստուծոյ փնտռող, միայն Աս. Գիրքի կրօնքն է որ կը ներկայացնէ զԱստուծոյ իբր մարդը փնտռող: Աստուծոյ միշտ փնտռած է իր շատոնց կորսուած զաւակը: Անոր Եղեմի մէջ ըրածը օրինակ մըն է միայն թէ ինչ կ'ընէ Ան միշտ: Կորուսեալը վերագտնելու մասին Անոր ջանքերը անդադրում են: Այլեւս ուժացում պիտի չ'ըլլայ եթէ կարենայ զայն արգելել: Մարմնառութեան վերջին նպատակը մարդը վերաշահիլ էր: «Վասն զի Որդին մարդոյ եկաւ որպէս զի կորսուածը փնտռէ ու փրկէ» Ղուկ. ԺԹ. 10: Բարի Հովիւը «... ինսուներինը չ'ըձգեր անապատին մէջ, ու այն կորսուածին ետեւէն երթար, փնտռելու զանկա գտնէ»:

ղուկ. ԺԵ. 4: Աստուծոյ մարդուն համար ունեցած չհագրագոթիւնը աննուազելի է. մարդ կրնայ զԱստուած մոռնալ, բայց Աստուած մարդը երբեք չմոռնար:

Նորէն այս հարցումին մէջ կը տեսնենք թէ մարդ «իսկ չէ քննած է: Այս հարցումը կ'ենթադրէ թէ մարդն այն դիրքին մէջ չէ, ուր Աստուած դրած է զայն, և ուր ուղեց որ մնայ ան: Ոչխարը փարախէն հեռու տեղեր կը թափառի, ոչխարը իր չուանը քակած է, մոլորակը իր ծիրէն ելած է: Մարդս Աստուծոյ հեռացած է, աքսորեալ մը եղած է, անոր Աստուծոյ հանդէպ տածած զգացումները փոխուած են: Ան Աստուծոյ առջեւ վախէն կը կծկուի իրրեւ յանցապարտ մը, փոխանակ Անոր առջեւ իրրեւ անոր զաւակը կենալու: Յանցաւոր խիղճ մը ամէն բանի սուտ երանդ մը կու տայ ու սիրող բարեկամ մը իրրեւ սարսափ կը ներկայացնէ: Աստուած փոխուած չէ, բայց մարդս փոխուած է: Աստուծոյ սարսափը անոր հոգիին վրայ տարբերութեան մոլթ մը կը ձգէ և անոր կեանքին բոլոր աղբիւրները կը թունաւորէ: Ան ամօթապարտ է իր հոգեւոր մերկութեան համար: Ան սերովբէականօք այն գեղեցիկ պատմութեանը—մաքրութեան պատմութեանը—կորսնցուցած է: Անմեղութիւնը ու անոր հետ Դրախտը անցած գացած են: Բարոյական սխալ վարքէ մը Աստուծոյ մասին ծուռ գաղափարներ յառաջ կու գան, բայց կեանքի կերպն է որ սխալ մտածումներու կ'առաջնորդէ: Մարդիկ Աստուծոյ կը զարհուրին, որովհետեւ գիտեն թէ ինչ են իրենք բարոյապէս:

Աստուծոյ կը հարցադրէ մարդը երբ քննած է ինչ համար: Այս ցնցող հարցումը նետի մը պէս կ'երթայ դէպի մարդուն սիրտը: Ան Աստուծոյ առաջին հարցումն է, ուղղուած իւրաքանչիւր մարդու իր բարոյական գիտակցութեան արշայոյսին հետ: Ան յաճախ կրկնուած հարցում մըն է: Իւրաքանչիւր մարդ կը պարտի իր հաշիւը տալ Աստուծոյ: Աստուած կը հարցնէ անոր, «Ո՞ւր ես, ո՞ր կը կենաս, ո՞ր ճամբուն մէջ կը քայլես, անսուրբ հաճոյքներու մէջ կ'ապրիս, աշխարհասիրութեան մէջ խորասուզուած ես, զաղամի մեղքերու մէջ կեանք կը վարես, թէ քու պատշաճ զիրքիդ մէջ ես»: Պահ մը կեցիր ու ընթացքդ նկատողութեան առ, քու հոգեւոր աստիճանդ գտիր: Եթէ սխալ տեղ մըն ես, պէտք է գիտնաս զայդ, որովհետեւ այս կէտին մասին անգիտակցութիւնը աղետաբեր է: Աստուծոյ հեռու մնացողներ աւերումի ու կործանումի ճամբուն մէջ են: Այս հարցումէն խոյս տալու ճամբայ մը չկայ, ո՞ւր որ

փախչիս, Աստուած պիտի գտնէ քեզ, ամենախորին լռութեան մէջ իսկ Անոր ձայնը քու սիրտդ պիտի ծակէ: Ոչ մէկ մարդ կրնայ փախչիլ Աստուծոյ, մինչեւ որ ինք իր անձէն կարենայ խոյս տալ, որովհետեւ Աստուծոյ ձայնը իր հոգիին մէջն է: Աստուծոյ կողմ անձնաքննութեան, զղջումի ու բարեկարգութեան կողմ մըն է:

Ուրեմն, ով մեղաւոր հոգի, նախամարդուն ուղղուած այս ապաշխարութեան հրաւերը, որ դարեւոր ընթացքին կրկնուած է մոլորեալ մարդկութեան ամէն մէկ անդամին, այսօր քեզի ալ կ'ուղղուի, «Ո՞ւր ես»: Թէեւ սխալ դիրք մը բռնած կրնաս ըլլալ, թէեւ անխուսափելի կերպով պիտի հարցափորձուիս դիրքիդ մասին, բայց միեւնոյն ատեն մի մոռնար որ Աստուածային հոգածութեան առարկան ես: Ու անոր համեմատ պատասխանէ հայրական այս կոչին:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

«ԱՆ ՄԵՌԱԻ ԻՆՏԻ ՀԱՄԱՐ»

ԱՄԵՐԻԿԱՆ քաղաքական պատերազմին ատենն էր, զէնքի տակ մտնելու հրաւերը կը հնչէր և ամէն քաջ սիրտ և յօժար ձեռք կ'երթար միանալ կա՛մ Հարաւային կա՛մ Հիւսիսային զորքերուն: Ուստի տեղի կ'ունենային ցաւազին շատ բաժանումներ: Հայրը կամ այրը, եղբայրը կամ որդին, ճամբայ կ'ելլէին դէպի պատերազմի դաշտը, և իրենց ետեւը կը թողէին տուն մը տարակոյսի և անձկութեան մէջ:

Մեծ քաղաքի մը արուարձաններէն մէկուն մէջ հանդարտիկ տան մը վրայ ծանրապէս իջաւ հարուածը: Հրաւիրուողն էր տանը նեցուկը զոր պիտի անուանենք Ճոն: Ճոն լաւ գիտէր թէ մերժում անկարելի էր: Եւ արդարեւ ինք չէր ուղեր մէկուսի մնալ, երբ պատերազմին մէջ իր ընկերները իր օգնութեան պէտք ունէին, բայց միանգամայն կը նայէր իր կնոջ և իր փոքրիկ զաւակներուն վրայ և իր չրթունքը կը դողային մինչ կը նայէր: Ձթերեւս նորէն ետ ձեզի դառնամ ապահով:» Ըսաւ, ջանալով զուարթօրէն խօսիլ, մինչ կ'ինը մէկգի դարձուց իր զուլիւր՝ ծածկելու համար արցունքները, և պատասխանեց այնպիսի ձայնով մը զոր դողդողալէ չէին կրնար արգելիլ իր բոլոր ջանքերը: «Դու և երթալու ես, սիրելիս, և մենք պէտք է որ քաջ ըլլանք որչափ որ կարող ենք: Միայն կ'ուզեմ որ...» Կինը չկրցաւ աւարտել խօսքը, վասն զի դուռը ուժգին բաղխուեցաւ, և առանց ձեւակերպութիւններու ներս մտաւ բարեկամ մը, զոր Ճոն և անոր կինը ընդոստ դիմաւորեցին, սեղ-

մեցին ձեռքերը և աղաչեցին որ նստի և երկարօրէն խօսակցին անոր հետ: «Ես լսեցի լուրը այսօր», ըսաւ նորեկը կամ Թոմ, ինչպէս պիտի անուանենք զանիկա, և նիւթին վրայ խօսիլ սկսաւ առանց վարանելու: «Ես այս առաւօտ կառախումբին մէջ կը գտնուէի, և ըսուեցաւ թէ դուք զէնքի տակ կը կանչուիք, ձոն: Ուստի չկրցի հանդարտ մնալ մինչեւ որ չիմանայի թէ ի՞նչ պիտի ընէք»: «Ինչ որ ըլլալու է՝ ըլլալու է», պատասխանեց ձոն տխրութեամբ: Կինը խօսքը բերնէն առաւ եռանդով, և փութաց պատասխանել: «Պէտք չէ որ խորհիք թէ ինք իր պարտքը կատարելու չէ, Թոմ, ինք պարտի երթալ կուզի, միայն թէ ես և պզտիկները կանք»: Ինք դիտէ թէ մենք պիտի կարօտանանք զինք: Փոքրիկ Ալիս դեռ հազիւ «Տատա» կրնայ ըսել հիմա, և...» Կնոջ ձայնը կը խեղդուէր կոկորդին մէջ, ուստի ազէկ որ բարձր լալու ձայն մը յանկարծ լսուեցաւ տան վերի յարկէն ուր պզտիկները կը կարծուէր թէ կը քնանային: Վար ձգեց իր գործը դուր իր գործունեայ մատերը կը կարէին և սենեակէն դուրս տալաւ:

Երկու մարդիկ առանձին մնացին: Անոնք հին դպրոցակիցներ էին և իրար քաջ կը ճանչնային: «ձոն», ըսաւ Թոմ, վայրկեան մը կանգ առնելէ ետեւ. «Ես... ես բան մը խորհեցայ անմիջապէս երբ լսեցի ձեր զէնքի տակ կոչուիլը: Մտիկ ըրէ, ձոն, դուք ամուսնացած էք. ուշիք փոքրիկ տուն մը որ ձեզմէ կախում ունի իր բոլոր գեղեցկութեան և միսթարութեան համար, ազնիւ, սիրող կին մը՝ որու ամէն բան էք ամէն բանի մէջ, երեք փոքրիկներ, որոնք կ'ակնկալեն ձեզմէ ընդունիլ ապրելու և դաստիարակուելու միջոցները իրենց ապագային համար: Դժուար չէ՞ պատերազմի դաշտի վտանգներուն ենթարկել ձեր կեանքը»: «Շատ դժուար է, բայց երթալու եմ, Թոմ:» «Ո՛չ, ոչ, ձոն, հարկ չէ երբեք, ես երթամ փոխանակ քեզի: Ես ամուսնիս հետ, ես չունիմ հոգի մը սիրելու, ոչ ալ կ'ակնկալեմ որ մէկը սիրէ զիս, բաց ի ձեզի նման քանի մը հին բարեկամներէ: Հարկաւ կեանքը թանկագին է ինծի, չեմ ուրանար ասիկա: Բայց ոչ մէկուն կարելիութիւն ունի իմ ապրիլս, մինչ դուք պէտք էք չորս ուրիշներու: Երթամ, ձոն:» «Երբեք», «Բայց ինչո՞ւ. ես յօժար և ուրախ եմ երթալու: Խորհէ կնոջ վրայ, ձոն:» «Կը խորհիմ անոր վրայ: Բայց ատոր չեմ կրնար հաւանիլ: Ոչ երբեք, ոչ երբեք, Թոմ, իմ բարեկամներուս ամենապատուականը:»

Սակայն Թոմ պնդեց: Ամէն ձեւ աղաչանք ըրաւ դուր կարող էր մտածել, և համոզեց կինը իր

աղօթքները միացնել իր աղօթքներուն, մինչեւ որ վերջապէս ձոնի դժկամակութիւնը յաղթուեցաւ, և երբ հաջկաւոր կարգադրութիւնները եղան, Թոմ ձամբայ ելաւ զէպի սահմանադրութիւն փոխանակ ձոնի:

Օր շատ օրէ կը կարգային անոնք հեռագիրները և օր ըստ օրէ կը չնշէին. «Անիկա ապահով է, տակաւին չի յիշուիր անոր անունը»: Մինչեւ անգամ թերեւս կը յուսային թէ իրենց պիտի վերադառնար. և անա առաւօտ մը մեծ ճակատամարտ ներէն մէկուն նկարագրութեան մէջ կարդացին թէ Թոմ, ուրիշ բազմաթիւ զինուորներու հետ, սպաննուած և թաղուած է ճակատամարտի դաշտին վրայ: ձոն շատ քիչ խօսեցաւ, բայց կինը կը հասկնար թէ ինչ կը զգար ան: Գիտէր թէ ան չը ուզէր խօսիլ իր ազնիւ բարեկամին վրայ, և սակայն կը գուշակէր ամուսնին միտքը երբ քանի մը շաբաթ յետոյ ան ըսաւ իրեն թէ պէտք է որ երկար ճամբորդութիւն մը ընէ: Այն ատեն գրեթէ պատերազմը վերջացած էր, ուստի կինը դիտէր թէ ան կրնար ապահով ճամբորդել այսպիսի ժամանակ մը: Կինը երթալու բարեւաւ ըսաւ անոր, զգալով թէ ան երբեք երջանիկ պիտի չըլլար մինչեւ որ ի գործ չդնէր ինչ որ միտքը զրած էր:

ձոն, որչափ կարելի էր, արագութեամբ ըրաւ իր ճամբորդութիւնը: Երբեք հանգիստ չառաւ մինչեւ որ հասաւ հոն ուր մտադրած էր երթալ, և քիչ մը հարցում փորձէ ետքը գտաւ վերջին հողային բնակարանը այն քաջ մարդոց՝ որոնք թաղուած էին հոն ուր ինկած էին կռուին մէջ: Գիտէր թէ վաշտին մէջ ի՞նչ էր Թոմի թիւը, և չուտով հասաւ այն հողակոյտը որ կը կրէր այն թիւը երկաթ տախտակի մը վրայ: Ծուռ կրկնեց անոր քով:

Ամէն օր այն կողմերու մարդիկ կը տեսնէին զանիկա որ կ'երթար այդ գերեզմանը, անոր մօտերը կը դեգերէր, անոր վրայ կը ծռէր, կու լար և կ'աղօթէր անոր քով, բայց չէին ուզէր բան մը հարցնել անոր: Եւ սակայն վերջապէս մարդ մը, որ յաճախ ձոնի կը պատահէր ճամբուն վրայ, համարձակեցաւ հարցնել անոր: Եւ զարմացաւ որ անմիջապէս ընդունեց պատասխանը:

«Եկուր և տես», ըսաւ ձոն, և անձանթը առաջնորդեց այն նուիրական հողակոյտին: Բոլոր լոկ թիւ կրող հողակոյտերուն մէջ մէկը հիմա աչքի կը զարնէր, վասն զի փայտէ խաչ մը տնկուած էր հոն, որուն վրայ կոշտ կերպով փորագրուած էր Թոմի անունը և անոր ներքեւ՝ սա պարզ բառերը: «Ան իմ տեղս մեռաւ:»

«Եւ իրօք այդպէս է», հարցուց անձանթը:

«Այո», չնչեց ձոն, «ձշմարիտ է: Ես վաղն առտու տուն պիտի վերադառնամ, գիտնալով թէ՛ եթէ ան չլլար՝ իմ մարմինն պիտի պառկէր հոս և իմ կինն ու պղտիկներս պիտի ողբային: Անոր զերեզմանին այս այցելութիւնս ինծի ուխտագնացութեան պէս բան մը եղած է: Քիչ յետոյ կինս և պղտիկներն ալ պիտի գան և պատուեն զանիկա:»

Անծանօթը տնցաւ գնաց զգածուած և ապշած: Ձոն դժկամակութեամբ մեկնեցաւ այն տեղէն, իր չթունքը տակաւին կը մրմնջէին, «Ան իմ տեղս մեռաւ:»

Այդ է պատմութիւնը թէ բարեկամ մը ինչպէս իր կեանքը դրաւ ուրիշի մը համար, և այսպէս իրեն համար շահեցաւ այնպիսի սէր և երախտագիտութիւն, որ երբեք պիտի չնուազին: Անտառակոյտ ասիկա կրնայ ծառայել իբրեւ յուշարար մեզի, իւրաքանչիւրիս, թէ մեր սիրտերը եւս պարտին յանձնուիլ Փրկչին, Տէր Յիսուս Քրիստոսի, վասն զի ո՛չ ապաքէն մեզմէ իւրաքանչիւր որ ըսելու է միեւնոյն բանը անոր համար, զոր ըսաւ ձոն թոմի համար, «Ան իմ տեղս մեռաւ:»

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆԻՆ

Մ. ՄԻՆԱԷԼԱՆ

(Տեսուչ Միաց. Ընկ. Կարնոյ Վիլյայէթի Վարժարանոց)

Թուլաններն ինչպէս իրենց ճամբան կը գտնեն դէպ է որ: Լուսած ենք վարժուած աղաւնիներու վրայ որ հեռաւոր տեղերէ տուն կը վերադառնան անկողնուստ: Թոչնոց հեռաւոր վայրերէ տուն վերադառնալու այս կարողութիւնը հանրային զարմացման առարկայ է հանդիսացած միշտ ու շատ չարչրկած է քննապատմութեան միտքը: Ինչպէս հարիւրաւոր մղոն հեռու տեղերէ թռչուն մը կրնայ ուղղուիլ դէպ իր բոյնը, այս հարցը գոհացուցիչ լուծում մը չէ գտած տակաւին, բայց ձոն հարքինս համալսարանէն Փրոֆ. Ուէթսի վերջերս կատարած կարգ մը շահեկան հարցեր կու գան վճռականօրէն հաստատել թէ ցամաքի վրայ եղած նշաններուն հետեւելով չէ որ թռչունը հեռաւոր տեղերէ կրնան չիտակ իրենց բոյներն վերադառնալ, թէ բոլորովին անծանօթ ցամաքի կամ ջուրի հազար մղոն մը տարածութեան հեռաւորութիւններէ վերադառնալու եղական կարողութիւն ունին անոնք, ինչ որ մեծապէս կը զօրայնէ այն ենթադրութիւնը թէ կենդանիներն մասնաւոր զգայարան մը ունին որով կրնան անծանօթ հեռաւորութիւններէ իրենց ընտելալը վերադառնալ:

Մինչեւ հիմա աղաւնիներու վրայ սովորաբար

կը կատարուին այսպիսի փորձեր: Բայց աղաւնիներն տուն վերադառնալ վարժեցնելու մեթոտներն կարելի կ'ընծայեն անոնց ճանչնալ այն վայրերը որոնց վրայէն պիտի վերադառնան յետոյ: Ծայր աստիճան սուր տեսողութիւն ունին աղաւնիները և շատ ընդարձակ տարածութեանց կը ծանօթանան իրենց թռիչներուն մէջ: Ենթադրենք թէ լեռնաշղթայ մը կը տարածուի փորձի ենթարկուած աղաւնիին ու իր տան կամ քաղաքին միջեւ, այս վերջնոց տեսողութենէ ծածկուած ըլլալը պատճառ մը չէ որ արգելէ թռչունը հարիւրաւոր մղոն հեռաւորութիւններէ դէպ ի այդ ծանօթ լեռնաշղթան ուղղել իր թռիչքը և անկից ալ դէպ ի քաղաքը ուր իր տունը կը գտնուի: Այսպիսի փորձերով բնաւ վստահ չենք կրնար ըլլալ թէ աղաւնին ցամաքի վրայ եղած ծանօթ նշաններէ չառաջնորդուի:

Այս նկատումներով Փրոֆ. Ուէթս բոլորովին նոր մեթոտի մը հետեւեցաւ իր փորձարկութեանց մէջ և ընտրեց ծովային վայրի թռչուններ՝ փոխանակ աղաւնիներու: Մեքսիքոյի Ծոցին մէջտեղերը գտնուող կղզեկի մը վայրի թռչնոց երկու ցեղեր ընտրեց իր փորձարկութեանց համար: Այս թռչունները աշնան ու ձմրան ամիսներուն կը տարածուին Քարիպեան ծովուն արեւադարձային ջրերուն վրայ ընդհանրապէս: Իսկ գրեթէ Մայիս ամսուն ճիշդ առաջին օրը իբր 25-30 հազարէ բաղկացած խումբով մը կը գաղթեն վերը յիշուած կղզիին ու հոն կ'անցնեն թիւսման ու ձագ մեծցնելու եղանակը: Իրենց սովորոյթներուն ուսումնասիրութեամբը Փրոֆ. Ուէթս գտաւ թէ կեր փնտռելու համար ջրերերուն վրայ 15-18 մղոնէն աւելի հեռի չեն երթար անոնք, ուստի դէպ ի հիւսիս այս կղզիէն 18 մղոն տարածութենէ մը անդին գտնուող վայրեր բացարձակապէս անծանօթ կը մնան այս թռչնոց:

Փորձարկութեան խիստ նպաստաւոր պայմաններ կը ներկայացնեն այս պարագաներն: Փրոֆ. Ուէթս բազմաթիւ փորձերով հաստատեց թէ այս թռչուններ իրենց կղզեկէն մինչեւ 1,000 մղոն հեռի տարուելով դէպ ի հիւսիս, Ովկիանոսին վրայ կամ դէպ ի ցամաքի ներսերն, կրնան ետ կղզին վերադառնալ, իբր վեց օր ճամբորդելով իրենց բոլորովին անծանօթ ցամաքի կամ ջրի տարածութեանց վրայէն: Բնաւ տարակոյտ չկրնար ըլլալ թէ այս թռչուններ իրենց կատարելապէս անծանօթ վայրերու վերեւէն կը թռչէին և հետեւաբար չէին կրնար իրենց առաջնորդող նշաններու հետեւիլ: Այս կէտը վճռականօրէն ճշդուած կրնանք համարիլ այժմ. ուրեմն հարց է թէ ինչպէս կամ ինչ

եղական կարողութեամբ անձանօթ տարածութիւններու մէջէ իրենց ճամբան կ'ուղղեն թռչուններ դէպ ի տուն :

Կրնայ ենթադրուիլ թէ թռչունները բարեխառնութեան ամենադոյզն փոփոխութիւններն զգալու աստիճան փափուկ զգայարան մը ունին, նաև շօշափման նոյնքան զգայուն զգայարան մը, որոնցմով կը զգան տաք կամ ցուրտ, թաց կամ չոր, սաստիկ կամ մեղմ օդի հոսանքներն ու այս միջոցաւ կրնան իրենց ճամբան գտնել օդի մէջէն : Բայց այսպիսի ենթադրութիւն մը գիտականօրէն անընդունելի է դեռ, որովհետեւ թռչնոց այսքան կատարելագործուած բարեխառնութեան կամ շօշափման զգայարաններու մասին ոչինչ գիտենք և, դարձեալ, ընդունելով իսկ թէ այս զգայարաններն եղականօրէն զարգացած ու փափկացած ըլլան թռչնոց մէջ, միթէ օդի հոսանքները այնքան կանոնաւոր և որոշակի զանազանակից են որ բաւական հիմ ընծայեն իրենց միջոցաւ ճամբայ գտնելու :

Ուրեմն ընդունելով եւք թէ թռչունները մասնաւոր գործարան մը ունին, որուն միջոցաւ կ'ուղղուին իրենց ճամբորդութեանց մէջ ինչպէս նաւը կ'ուղղուի կողմնացոյցէն : Կենդանեաց մէջ այսպիսի մասնաւոր զգայարանի մը գոյութիւնը գիտականօրէն ապացուցանելու համար հարկ է նոյն այդ գործարանը գտնել թռչնոց կազմին մէջ ու ցոյց տալ անոր գործունէութեան կերպը և ուրիշ զգայարաններու հետ ունեցած յարաբերութիւնը :

Տեսողութեան զգայարանին հետ ամենասերտ յարաբերութիւն ունենալու է ենթադրեալ այս մասնաւոր զգայարանը, եթէ երբեք գոյութիւն ունի : Որովհետեւ թռչունները չեն կրնար ընդհանրապէս գիշեր ատեն թռչիլ և կոյր թռչուններն ալ չեն կրնար ճամբայ հանել դէպ ի բոյն : Այս իրողութիւնը բնաւ ապացոյց մը չէ թէ մասնաւոր զգայարան մը չունին թռչունք և թէ տեսողական զգայարանին միջոցաւ միայն կը ճամբորդեն : Լոյսի բացակայութիւնը նման ազդեցութիւն մը կը գործէ միւս բոլոր զգայարանաց ալ վրայ : Կոյր թռչուններ կամ լուսանկարչական մութ սենեկի մը մէջ փակուածներ ի սկզբան անընդունակ կը դառնան մարմնական որեւէ գործունէութեան, ճիշդ նման իրենց երկու ուղեղային կիսագունդներէն զրկուած թռչնոց : Լոյսը, այսպէս, այնչափ էական է ուրիշ զգայարաններու գործունէութեանց համար որչափ այս ենթադրեալ զգայարանին : Փորձ. Ուէթսի կատարած փորձեր, թէեւ գիտականօրէն չեն ապացուցաներ մասնաւոր զգայարանի մը գոյութիւնը կենդանեաց մէջ որմէ զուրկ է մարդս, բայց

մեծապէս կը զօրացնեն այսպիսի ենթադրութեան մը իրականութեան մօտ ըլլալը :

Խոր և արագ շնչողութեան արձէր. Ամերիկացի փորձարկուի մը վկայութեան համեմատ խիստ պարզ ու ազդեցիկ միջոց մը կայ ամէն մարդու տրամադրութեան տակ, որով կարելի է աւելի երկար դիմանալ թէ՛ Ֆիզիքական թէ՛ մտային աշխատութեանց և աւելի ուշ յոգնիլ :

Այնչափ պարզ է յանձնարարուած միջոցին գործադրութիւնը և այնչափ զգալի է անոր ընծայած օգտակարութիւնը որ մտքով կամ մարմնով յոգնող ամէն մարդ, կը յուսանք, պիտի կրկնէ թելադրուած ամենապարզ գործողութիւնը :

Մտքին վրայ խոր և արագ շնչողութեան ունեցած ազդեցութիւնը բացայայտ է : Յիշեալ փորձարկուն կը վկայէ թէ ամէն կէս ժամը անգամ մը երկու բոպէի չափ խոր ու արագ շնչողութեամբ կրցած է զգալարար հեռացնել իր մտային յոգնածութեան կէտը : Այսինքն, եթէ սովորաբար կը յոգնի երկու ժամու մտային աշխատութենէ մը, կրնայ միեւնոյն աշխատանքը երկու ժամէն աւելի երկար ատեն շարունակել՝ առանց որեւէ յոգնութիւն զգալու : Թմրութեան կամ քնոտութեան զգացումն ալ կատարեալապէս կրնայ անհետացուիլ այսպիսի խոր ու արագ շնչողութեամբ մը :

Մկանական յոգնութեան վրայ ալ իր ունեցած բարերար ազդեցութիւնը խիստ նշանակելի է : Բազկի մարմնամարդ մը՝ կ'ըսէ փորձարկուն՝ որ ծանր կշիռներ դետնէն վեր վերցնելէ կը բաղկանար, չէի կրնար սովորաբար 20 անգամէն աւելի կրկնել : Ինչպէս մարմնամարդէն ճիշդ առաջ չորս վայրկեանի արագ ու խոր շնչողութենէ մը վերջ՝ կըրնայ բազկի միեւնոյն մարզանքը 27 անգամ կրկնել, ըսել է 30 առ հարիւր աւելի : Մկանական դիմացկունութեան այսպիսի աճում մը, գործի մէջ աւելի ուշ յոգնելու և հետեւաբար աշխատանքը աւելի երկար ատեն շարունակելու այս կարողութիւնը կրնայ ամէն մարդ ստանալ՝ պարբերաբար քանի մը վայրկեան առաւել խոր ու արագ շնչողութեան :

Ուրիշ չահեկան իրողութիւն մըն ալ յիշենք այս կապակցութեամբ : Շատեր դիտած են անշուշտ թէ արագ և ուժեղ շնչողութենէ մը անմիջապէս վերջ մարդ կրնայ սովորականէն զգալիօրէն աւելի ժամանակ իր շունչը բռնել կամ դադարեցնել իր շնչողութիւնը : Փորձարկուն կը վկայէ թէ մինչդեռ սովորական պարագայից մէջ հազիւ 36 երկվայրկեան կրնար իր շունչը բռնել, կանխաւ չորս վայրկեան արագ ու խոր շնչողական վարժութենէ մը

վերջ կրնար մինչեւ $3\frac{1}{2}$ վայրկեան դադրեցնել իր չնչողութիւնը : Որչափ աւելի երկարատեւ ըլլայ ուժեղ ու արագ չնչողութեան այս նախապատրաստութիւնը, նոյնքան ալ կ'երկարի չնչողութեան երկարատեւ զսպումի կարողութիւնը : Բնականաբար կու գայ սահման մը ուրկէ անդին չկրնար երկարիլ չունչ չառնելու կարողութիւնը, որչափ ալ երկարատեւ նախապատրաստական վարժութիւններ ընէ մարդ արագ և ուժեղ չնչողութեան, կեանքի մէջ չնչանելով ըլլալու պարագաներ յաճախեց ըլլալով, բարդատարար երկար ատեն առանց չնչառութեան մնալու այս գաղտնիքը գիտնալ ու գործադրել կրնայ օգտակար հանդիսանալ շատերու :

Դիտուած է թէ արագ չնչողութեան հետ կ'արագնայ նաեւ արեան շրջաբերութիւնը կամ սրտի բարձրումը, որով առատագոյն արիւն կը բաշխուի մարմնոյ զանազան մասերուն : Այնպէս որ արագ չնչողութիւնը ոչ միայն թոքերուն վրայ կ'ազդէ, այլ նաեւ սրտի գործունէութեան ու արեան կազմին և բոլոր մարմնական գործարանաց ընթացական գործողութիւններուն :

Կ'արժէ ուշադրութիւն ընծայել ուժեղ ու արագ չնչողութեան մասին յայտնուած այս շահեկան իրողութեանց ու ջանալ օգտուիլ անոնցմէ թէ՛ մկանական և թէ՛ մտային աշխատութեանց մէջ :

ՅՈՂՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

(Շար. Ա.-Է. Գ. Գր. Բ.-Է. և Վ. Է.)

Ընկերվարական շարժումը շատ կանուխէն սկըսաւ Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ մէջ, Լասալի ժամանակ Մայնցի եպիսկոպոսը գրեթէ մը հրատարակեց, որով կը հրաւրէր բոլոր Քրիստոնեաները արտադրական ընկերակցութիւններ կազմակերպել : 1868ին Գերմանիոյ Կաթոլիկ ընկերվարականները ունէին իրենց մասնաւոր օրկանը, և սկսած էին կազմակերպել գործաւորները : Այս շարժումը աւելի լայն ծաւալ ստացաւ 1871ին :

Կաթոլիկ ընկերվարականները դէմ էին Անգղիական Լիպեռալիզմին : Ընդհակառակն անոնք կը պահանջէին որ գործաւորները օրէնքի պաշտպանութիւնը վայելէին, մասնաւորապէս աշխատութեան ժամերուն, չաքաթալարձի, կանանց ու տղայոց աշխատութեան մասին կառավարութիւնը իր ստ հակակշիռ մը ունենայ, նպաստէ գործաւորական արտադրական ընկերութեանց և թեթեւեղնէ գործաւորներու տուրքերը : Այս Կաթոլիկ

ընկերվարութիւնը, որ իր շրջանակին մէջ ունէր բազմաթիւ գործաւորական միութիւնները, այնքան յաջողած էր որ երկար ատեն Գերման Սոսիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ասպարէզ չունէր այն տեղերը, ուր անոնք գոյութիւն ունէին :

Գերմանիոյ Բողոքական Եկեղեցւոյ ընկերվարական գործունէութիւնը կը սկսի 1878էն : Ասոնցմէ քարոզիչ Րոտ այդ ատենները երկասիրութիւն մը հրատարակեց, որուն մէջ Լիպեռալիզմը, այսինքն օրինական միջամտութիւն չունենալը գործաւորական խնդիրներու մէջ՝ հակաքրիստոնէական կը համարի և կ'աշխատի ապացուցանել թէ Սբ. Գրոց մէջ կը գտնուին ազատութեան, հաւասարութեան և եղբայրութեան գաղափարները : Բողոքական ընկերվարականները ընդհանրապէս կը պահանջէին անհատական ստացուածքի և վարձքի դրութեան ջնջումը, գործաւորներու ազատ կազմակերպութեան իրաւունքը և, կ'ըսէին գործաւորը պէտք է որ ստանայ իր աշխատութեան արտադրութիւնը : Այս շարժումին զուէր կանգնած էր պալատական քարոզիչ Սթոքերը, որ միեւնոյն ատեն հակասեմականներու առաջնորդն էր : Այս արքայական քարոզիչը երկու ընկերակցութիւններ կազմակերպեց. առաջինը, կեդրոնական միութիւն մը ընկերային բարենորոգումի համար, որուն անդամները գլխաւորաբար միջին դասակարգին կը պատկանէին, և երկրորդը, Քրիստոնեայ գործաւորներու կուսակցութիւնը : Առաջինը մեծ յաջողութիւն գտաւ մասնաւորապէս Լուտերական կղերականութեան մէջ, սակայն թէ՛ Սոսիալ-Դեմոքրատներ հաշտ աչքով չէին նայեր ասոնց և թէ՛ հակընկերվարական նոր օրէնքները կասեցուցին անոնց յառաջդիմութիւնը :

Անգղիոյ մէջ բոլոր Քրիստոնեայ եկեղեցիները շարունակ կողմնակից գտնուած են ռամկավարական շարժումին և շահագրգռուած՝ ընկերային հարցերով : Այս նոր ոգին ամենանշանաւոր ներկայացուցիչ հանդիսացած է Կարդինալ Մանինկ, 1888ի Լանսետի մէջ գումարուած համա-անգղիական պատգամաւորական ժողովը իր սեղանին վրայ ունէր նաեւ ընկերվարութիւնը : Սակայն այն անորոշ եզրակացութեան յանգեցան թէ՛ ընկերվարութեան զլխաւոր նպատակը պէտք է որ ըլլայ ընկերակցութեամբ միացնել զբամազուէր գործաւորի հետ : Անգղիական Եկեղեցին 1889ին կազմակերպեց Քրիստոնէական ընկերվարական միութիւնը, որ ցարդ իր գոյութիւնը պահած է :

Քրիստոնէական ընկերվարութիւնը մեծ ծաւալ ունի նաեւ Ամերիկայի մէջ : Բոլոր դաւանութեանց պատկանող կղերականները կը ներկայացնեն այս

չարժուծի չարքերը Ամէնէն աւելի աչքի դարձող ընկերակցութիւնն է The Christian Socialist Fellowship. որուն օրկանը կը հրատարակուի Շիքակոյի մէջ «Christian Socialist» անունով: Այս կուսակցութեան նպատակն է «Եկեղեցիներու յարանուանականութեանց և ուրիշ կրօնական հաստատութեանց մէջ տարածել Յիսուսի ընկերային պատգամները, և յոյց տալ թէ ընկերվարութիւնը Քրիստոնէական կեանքի անհրաժեշտ արտայայտութիւնն է, և վերջ տալ դասակարգային պայքարին, հաստատելով անտեսական ընկերվարութիւն, և հաստատել աշխարհիս վրայ արդարութեան և ևղբայրութեան թագաւորութիւնը»:

Այս կուսակցութիւնը ունի իր կեդրոնական մարմինը, իր մասնաճիւղերը և տարեկան ընդհանուր պատգամաւորական ժողովը: Անդամներէն ոմանք այս շարժումին կ'ուզեն նոր թափ մը տալ աւելի ընդարձակելով անոր սահմանները: Ընկերվարութիւնը ընդունելով որպէս անտեսական հարց, կ'ուզեն որ Քրիստոնէական ընկերվարութեան մէջ աստուածաբանական տեսակէտը նկատի չառնուի: Այսինքն, մէկը որ կը սիրէ Քրիստոս որպէս մարդ, կը հաւատայ անոր ընկերային աւետարանին, և ընդգրկած է Քրիստոնէական բարոյական կեանքը, այդպիսին ընդունիլ որպէս անդամ կուսակցութեան, առանց հարցնելու անոր դաւանանքն ու վարդապետութիւնը: Սակայն այս տեսակէտը ընդունուած չէ կուսակցութեան կողմէն, և մեծամասնութիւնը համամիտ է պահել ուղղափառ Քրիստոնէական ընկերվարութիւնը:

Վերջերս եկեղեցական համաժողով մը գումարուեցաւ Պոսթընի մէջ, և հոն եղած բանախօսութեանց մէջ ընկերվարութիւնը ամենամեծ տեղ կը զբաւէր: Տէլ Չըլսէի խմբագրապետ Տր. Սիլաս ընկերվարութեան զօրաւոր պաշտպաններէն մին հանդիսացաւ: «Ընկերվարութիւնը, ըսաւ նա, թէօրի մըն է, իսկ Քրիստոնէութիւնը իրականութիւն: Ընկերվարութիւնը սիսթէմ մըն է, իսկ Քրիստոնէութիւնը իրական ընկերային կեանքը: Թէօրիները և սիսթէմները անհրաժեշտ են կեանքի և գիտութեան զարգացման համար: Հաւատքի և կեանքի մէջ ձեւականութիւնը հնարաւոր է միայն այն մարդկանց համար, որոնք մտաւորապէս և հոգեւորապէս մեռած են: Ուրիմն կազմակերպուած Քրիստոնէութիւնը պիտի վտանգէ իր շահերը, եթէ թոյլ տայ որ թէօրիներ ու սիսթէմներ զարգանան Քրիստոնէայ եկեղեցիէն դուրս: Այն ընկերային սկզբունքը, որ ոյժ ու կորով կու տայ ընկերվարութեան, լոկ պարզ յարաբերութիւն մը չունի

Քրիստոնէութեան հետ, այլ Քրիստոնէութեան հիմունքն է»:

Միեւնոյն ժողովին ուրիշ յայտնի եկեղեցական մը, Տըրըմի Եպիսկոպոսը, Ուէսթըթ, ուրիշ երեւոյթ մը մատնանշեց. «Անհատական տիրապետութիւնը անցնելու վրայ է, ու անհատական եկեղեցին ալ անտանելի կը դառնայ: Ընկերային կեանքը իր անտեսական, ճարտարարուեստական և քաղաքական ձևերուն մէջ նոր երեւոյթ ու կեանք կը ստատանայ, որը յիսուն տարի առաջ չէր երազուեր անգամ: Բաժնուած Քրիստոնէայ եկեղեցիները, որոնք պատմութեան մէջ շատ անգամ սպառնացած են թէ իրենք պահպանողական ու յետադիմական եղած են, հիմա արթնցած են տեսնելու որ նոր կարգերու պարտականութիւն մը զոյլութիւն ունի: Ինչքան ատեն որ եկեղեցիները զանցառու զրոնուին ժողովուրդի անտեսական շահերուն, այնքան ատեն եկեղեցիները լքուած պիտի ըլլան ժողովուրդէն: Ընկերվարական ընկերակցութիւնները, գործաւորական միութիւնները, դրամական միութիւնները, ասոնք բոլորն ալ որոշ նպատակ մը ունին: Անոնց մասնակցելով մարդ կը զգայ թէ իրական ու գործնական նպատակի մը կը ծառայէ: Նպատակի մը ծառայել որոշապէս և էտպէս Քրիստոնէական կեանքի սկզբունք մըն է»:

ՅՈՎՀ. ՅԱՆՈՐԵՍԻ

«Փ Ա Ր Ո Ս»

(Գր. Հ. Գ.)

Ե. Ք. Ընկերակցութիւնը իբր աշխարհիս երիտասարդութեան ազնուացման, զարգացման հզօր միջոց մը իր գոյութեան իրաւունքը չատնց երաշխաւորած է: Տարակոյս չկայ թէ երիտասարդութիւնը, իբրեւ կեանքի ամենագործօն ու խոստմնալից շրջան, մեծ կարեւորութիւն ունի, և երիտասարդներ մեծ ազդեցութիւն ունեցած են իրենց պատկանած ընտանիքին, եկեղեցիին ու ազգին ճակատադրին վրայ: հետեւաբար երիտասարդութեան դործունէութեան ընթացքը, զէպի բարին, զէպի օգտակարը ուղղել ուրիշ բան մը չէ, եթէ ոչ՝ ժողովուրդներու, ազգերու կեանքն ու ապագան անսասան հիմերու վրայ հաստատել: Սա քանի մը ուշադրաւ կէտերը, որոնք Ե. Ք. Ընկերակցութեան կազմակերպութեան հիմնադրարքը կը ներկայացնեն, մեզի մեծ հաւատք մը կը ներշնչեն անոր պագային վրայ: Նախ որ՝ այս Ընկերակցութիւնը ազգային ու յարանուանական սեղմ կապերու մէջ կաշկանդուած չէ, ինչ որ այսօրինակ կազմակերպութիւններու յաջողութեան մեծ երաշխիք մը

կրնայ համարուել Սհա ասոր համար մեծ հոգիի մը յղացում այս մեծ գաղափարը մեծ արդիւնքներ պիտի տայ աշխարհիս բոլոր ազգերուն երիտասարդութեան ազնուացումի գործին մէջ։ Ան ազատաւիտ ու դարուս ոգիին համապատասխանող ձեռնարկ մըն է։ Երկրորդ՝ երիտասարդաց կրօնական ու բարոյական կեանքին հետնկատողութեան կ'անէ նաեւ անոնց ընկերական, մարմնական և գործնական կեանքին բազմապիսի պէտքերը։ ահա ամենամեծ արժանիքը անոր ունեւորականացումին։

Հոս քանի մը խօսքերով չենք կրնար Ե. Ք. Ընկերակցութիւնը ներկայացնել կատարելագէտ, բայց այս տողերը գրելու մղուեցանք տեսնելով Պարտիզակի Ե. Ք. Ընկերակցութեան նոր ամսաթիւրը, Փարսը, որ լուրջ ու շինիչ պարունակութիւնով մը մօտեցաւ լոյս տեսաւ։ Ձեռնարկը գովելի է, որովհետեւ երկրին երիտասարդութեան մէջ մտաւոր ու բարոյական կապ մը ըլլալ կը խոստանայ։ Արդէն Ընկերակցութեան վրայ հետաքրքրութեան գիտեն թէ ան Թուրքիոյ մէջ բաւական ծաւալած է ու իր օգտակար ազդեցութիւնը զգալի կ'ընէ։ Փարս ալ իբրեւ Ընկերակցութեան Պարտիզակի ձեւովն մէկ հրատարակութիւնը, որչափ իբրեւ Ընկերակցութեան ձեւերուն հաղորդակցութեան միջոց, նոյնչափ ալ իբրեւ շինիչ գրականութիւն մը խոստացող ձեռնարկ, կ'արժէ որ քաջաւերելութեան արժանանալ ամէն անոնց, որոնք ազգին ու երկրին մեծ ոյժին, երիտասարդութեան, զօրացումին ու ազնուացումին կը բաղձան։ Մեր շնորհաւորութիւնները խմբագրապետ Յ. Ա. Ալոճեան և պատասխանատու տնօրէն Մ. Պ. Թաթարեան էֆէնտիներուն։

Փարսի խմբագրութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ Թուրքիոյ այն քաղաքներէն, ուր Ե. Ք. Ընկերակցութիւնը ձեւեր ունի, զրկուած թղթակցութիւններ, որ Ընկերան վիճակին և երիտասարդներու պէտքերուն շուրջը կը դառնան, նաեւ օգտակար ու շինիչ յօդուածներ սիրով պիտի ընդունուին հրատարակելու համար, թերթին ծաւալին ներած չափով։ Այսպիսի գրութիւններ պէտք է զրկել հետեւեալ հասցէով. Խմբագրութիւն Փարսի, Ե. Ք. Ընկերակցութեան ընթերցարան, Պարտիզակ (Իզմիտ)։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔՐԸ

Հայ Եկեղեցիին ամէնէն կարող պաշտօնեաներէն մէկը, Երուանդ Վրդ. Տէր Միխայիլեանց, որ իր գիտական գրքերով և համալսարանական զարգա-

ցումով համբաւ մը չինած է իր անուան շուրջ, շատ կենսական խնդիր մը կը յուզէ 1910ին Թիֆլիսի մէջ հրատարակած իր «Հայոց Եկեղեցու Վերանորոգութեան Խնդիրը» գրքոյկին մէջ։ Շատ քիչերը Հայ Եկեղեցականներէն իրենց հոգեւոր կոչման համար այնքան լուրջ և գիտական խնամքով պատրաստուած են որքան Տ. Երուանդ Վրդ., որ Ս. Էջմիածնի հոգեւոր ձեմարանը աւարտելէն ետքը Գերմանիոյ մէջ իր աստուածաբանական, պատմական, փիլիսոփայական ու լեզուաբանական զարգացումը կատարելագործած է։ Տ. Երուանդ Վրդ. իր այս գրքոյկին մէջ յոյժ կարեւոր խնդիրներ կը յուզէ, որոնք ո'չ միայն Հայ հոգեւորականութեան այլ՝ ամէն Հայ դասակարգերու մտածողներուն և մտաւորականներուն լուրջ ուշադրութեան արժանի են։ Վերոյիշեալ գրքոյկը Երուանդ Վրդ. կը բաժնէ 6 գլուխներու։ 1) Հայոց Եկեղեցու ընդհանուր գրութիւնը, 2) Կրօնական մեծ ճգնաժամը ամէն ուրեք, 3) Հայոց Եկեղեցին կրօնական մեծ ճգնաժամին հանդէպ, 4) Եկեղեցական դաւանանքը, 5) Ծէս և պաշտամունք, 6) Եկեղեցական նուիրապետութիւն։ Այս գլուխներուն կը յաջորդէ յաւելում մը, որ Երուանդ Վրդ. Ին Տեղապահին և Տ. Մատթէոս Կաթողիկոսին տուած յայտարարութիւնները կը պարունակէ։

Ա. Բլաւիին մէջ Երուանդ Վրդ. կը խօսի Հայոց Եկեղեցիի վերանորոգութեան մասին և յառաջ կը բերէ հետեւեալ 5 կարծիքները այս խնդրին շուրջ։ Նախ կան Հայեր, որոնք կը կարծեն թէ Հայ Եկեղեցին իր վարիչներուն անկարողութեան և տգիտութեան համար անկանոնութիւններու մատնուած է և այս պատճառով Կաթողիկոսութեան պէտք ունի և ո'չ թէ վերանորոգութեան։ Երկրորդ՝ պէտք է Հայոց Եկեղեցին մտքով օտար եկեղեցիներէ՝ անոր մէջ մուտք գտած սովորութիւններէն և կարգ մը աւելորդ դաւանութիւններէ։ Դաւանանքը անձեռնմխելի պէտք է մնայ և «պառակտում» պէտք չէ տիրող շփոթութիւնը աւելի մեծցնելու համար։ Այսպիսիներու համար Եկեղեցին բազմապիսի մըն է։ Երկրորդ խումբի Հայերուն համար կրօնը և եկեղեցին այլ եւս դեր մը չունին կատարելիք մարդկութեան կեանքին մէջ, որովհետեւ անոնք տգէտ մարդկութեան և ինչ դարերու ծնունդներ են։ Նոր գիտութեան և փիլիսոփայութեան առջև կրօն ու եկեղեցին իրենց գոյութիւնը չեն կրնար պահել։ Այս ըմբռնումին տէր մարդիկ տեսնելով որ, կ'ըսէ Երուանդ Վրդ., Քրիստոնէական կրօնը կը շարունակէ իր գոյութիւնը իրական կեանքի մէջ, կ'աշխատին անոր կրօնական կողմը բո-

յորովին ոչնչացնել անոր անկումը ապահովելու համար։ Այս խումբին կը պատկանին կ'ըսէ, Երուսաղէմը, Հայ յեղեթականները, որոնք միանալով եկեղեցին քաղաքական գործիք համարողներուն հետ կ'ուզեն անոր իրաւական ու վարչական կազմակերպութիւնէն և արտօնութիւններէն օգտուիլ զայն իրենց կառավարական նպատակներուն ծառայեցնելու համար։ Ասոնք դիտմամբ կը հակառակին եկեղեցական բարեփոխութեան, վերանորոգութեան, որովհետեւ եկեղեցին «խաւարային մի գործութիւն և մարդկային մտածողութեան և գործունէութեան ազատ թռիչքի խոչընդոտ» կը համարին։ Խաւարի և յետադիմութեան պաշտպան և ժողովուրդը ստրկացնող եկեղեցին բարեփոխումը անոնց համար ամէնէն վտանգաւոր բանն է։ Եկեղեցական բարեփոխութեան արգելք ըլլալով ամէնէն աւելի կարելի է նպաստել անոր անկումին։ Զարդար խումբին ներկայացուցիչները կը կարծեն թէ Հայ Եկեղեցին վերանորոգութեան լաւագոյն լուծումը զայն իր Ե. դարու սկիզբը տիրող պարզութեան վերածելն է։ Այս առաջարկն ալ Երուսաղէմը, անիրականալի, անհնար և ան բաղձալի կը գտնէ, որովհետեւ Ի. դարու և Ե. դարու Հայ կեանքի և քաղաքակրթութեան պայմանները բոլորովին փոխուած են։ Հիւսիս-արեւելք խումբին կը պատկանին Հայ ազգին մեծագոյն մասը, որոնց համար եկեղեցին ծիսական հաստատութիւն մըն է լոկ և ամբողջ Քրիստոնէութիւնը աւելորդապաշտութեանց և նախապաշարունակներու շարք մը։ Բնական է թէ ժողովուրդը մինչեւ վերջը այս մեղուութեան մէջ չպիտի մնայ։ Բացի վերոյիշեալ ուղղութիւններէն կան նաեւ այնպիսի մարդիկ որոնք եկեղեցին իբր Աստուածային հաստատութիւն անփոփոխելի կը համարին։

Այս տեսութիւնները պարզելէ ետքը Տ. Երուսաղէմը, կը խօսի Հայ հոգեւորականական մասին, որ ամուրի կղերականութեան և ամուսնացեալ հոգեւորականութեան կը բաժնուի։ Արեւմտեան եկեղեցիները, կ'ըսէ Երուսաղէմը, խնամքով կը պատրաստեն իրենց կղերը։ Մեր մէջ մեր եկեղեցականները իրենց հոգեւոր կոչումի համար չեն պատրաստուած, ինչպէս միւս խեղճ արեւելեան եկեղեցիներու մէջ։ Քահանայութիւնը մեր մէջ արհեստ մըն է և շատ ընտանիքներու մէջ ժառանգար կը մնայ։ Բարձրագոյն հոգեւորականութիւն կոչուածը իր պարտականութիւնն ու գիտութիւնը «ժառանգաւորաց» դպրոցներու և «առոտս» իր նախորդներու ուսած է և կը քաջալերէ քահանայութեան ազդեցութիւնը։ Հեղինակը խըստիւ կը քննադատէ այս առթիւ Խրիմեան Հայրիկի մէկ կանոնադրութիւնը, որ մինչեւ այժմ գործադրութեան մէջ է և որուն համաձայն գիւղական քահանաները «ծխական երկդասեան դպրոցի» (նախակրթարանի) զարգացում պէտք է ունենան։ Ի. դարուն մէջ այսպիսի կանոնադրութիւն մը Հայ Եկեղեցու համար ամօթարեւ կը համարի Տ. Երուսաղէմը։

Վրդ. Ժէ. դարէն սկսեալ Մովսէս Գ. (1629-32), Փիլիպպոս Ա. (1633-35) և Յակոբ Դ. (1635-80) կաթողիկոսներու օրով ուսեալ հոգեւորականներ պատրաստելու ջանքեր եղած են վերջին դարերուն մէջ։ Նոյն նպատակով հիմնուած են ապագայի մէջ ժառանգաւորաց վարժարանները և ԺԹ դարուն մէջ Ռուսահայոց «թեմական դպրանոցները» («ժառանգաւորաց» դպրոցները չյաջողեցան, որովհետեւ հոն տգէտ հոգեւորականներ ուսուցչութիւն ստանձնեցին)։ Թեմական դպրոցները չյաջողեցան որովհետեւ անոնք կրկնակի նպատակի կը ձգտէին, այսինքն՝ միաժամանակ հոգեւորականներ և ուսուցիչներ ու պիտանի քաղաքացիներ պատրաստելու, քանի որ անկարելի է հին հոգեւորականի և նոր քաղաքացիի համար անհրաժեշտ գիտութիւնները միեւնոյն հաստատութեան մէջ միացնել։ Այս պատճառով ալ թեմական դպրոցներուն աշակերտները ո՛չ աշխարհական և ո՛չ ալ հոգեւորական եղան իրենց համոզումներով։ Նոյն իսկ Ս. Էջմիածնի հոգեւոր Գեորգեան ձեմարանը այս կրկնակի ուղղութեան վրայ հիմնուած է։ Միայն Նահապետ Եպսկ. Նահապետեան, Մաղաքիա Արքեպիսկ. Օրմանեան և Կարապետ Կոստանեան ջանացին այս պայմաններու մէջ կարելի եղածին չափ ուսեալ հոգեւորականներ պատրաստել։ ձեմարանական հոգեւորականութիւնը հին հոգեւորականութեան հետ միայն սքեմի նմանութիւն ունէր, հոգեով տարբեր էր, որովհետեւ Հայ եկեղեցին և Քրիստոնէութեան նկատմամբ գիտակից ուղղութեան մը կ'ուզէր հետեւիլ։ Այսպէս սկսաւ հինի և նորի պայքարը։ Այս միջոցին Հայ եկեղեցական դասուն մէջ մտան այնպիսի զարգացած անձեր, որոնք իրենց համոզումներով և կրթութեամբ ո՛չ միայն Հայ Եկեղեցուն, այլ եւ կրօնին հակառակ էին առ հասարակ։ Մինչեւ այսօր ալ ասոնք չհամարձակեցան իրենց առաջնորդ զաղափարները պարզել։ Երուսաղէմը, կ'ըսէ թէ ասոնցմէ ոմանք կեանքէն փախած, այլ «ազգային կուլտուրական» նպատակով մտած են եկեղեցին մէջ։ Այժմ հին բարձրագոյն հոգեւորականութեան հետ միացած են այս անձերը ձեմարանական հոգեւորականութեան դէմ։ «Անհաւատութիւն և սնահաւատութիւն» իրարու հետ ձեռք ձեռքի կը գործեն։

Մէկ կողմէն մեր հոգեւորականութեան մեծագոյն մասին իր կոչման անպատրաստ և ժողովուրդի անոտիապաշտ ըլլալը յիշելով, Տ. Երուսաղէմը, կը չնշտէ միւս կողմէն ԺԹ. դարուն մէջ մեր հա մայրքին վրայ նւթապաշտական վարդապետութեանց ըրած ահադին ազդեցութիւնը և այս դասակարգի անձերուն եկեղեցական գործերուն միջամտելով տգէտ հոգեւորականութեան և ժողովուրդին հետ միանալը և եկեղեցին տուած փնտրելը կը պատկերացնէ։ Գալ անդամ կը շարունակենք Երուսաղէմը, այս արժատական ըմբռնումներուն վերլուծումը և ապա քննադատութիւնը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ԽՈՐՀՐԳԱՐԱՆ — Բ ՆՍՏԱՇԵՐՁԱՆ

ԽԸ. ՆԷՊ (Մարտ 1). Ատեանը բացուեցաւ ժամը 6ին: Հիճաղի երկաթուղիի գծին համար գե-
տիններու գնման օրինագիծ մը ելեւմտացոյցի յանձ-
նաժողովին յղուեցաւ: Էվգաֆի եկամուտներու
գանձման օրէնքին կցելի օրինական տրամադրու-
թիւնը, որ նախաքննիչ յանձնաժողովէն վերադար-
ձուած էր, որոշուեցաւ ի նկատ առնել այնպիսի
ժամանակ մը, երբ ձեռնհաս նախարարութեանէն
ներկայացուցիչ մը գտնուի: Ապա վաւերացուեցան
ընտրական քանի մը տեղեկագիրներ: Հանգստեան
կոչուած ղեղադործ և վիրաբոյժ սպաներու բողո-
քագրի մը վերաբերեալ տեղեկագիրը կարդացուեցաւ
և երեքշաբթիի օրակարգն անցուեցաւ: Ապա ձեռ-
նարկուեցաւ զինուորական վիրաբոյժներու և դե-
ղագործներու օրինագիծին քննութեան և ընդհա-
նուր վիճաբանութենէ մը ետեւ առաջին ընթեր-
ցումով անփոփոխ ընդունուեցան բոլոր յօդ-
ուածները բացի 4րդէն, որ յանձնաժողովին ղըր-
կուեցաւ: Դադարէ մը ետքը նիստը վերսկսաւ
ժամը 9.15ին: Ընդունուեցաւ յանձնաժողովին
ղրկուած 4րդ յօդուածը, որ վերադարձուած էր
բարեփոխուած: Նմանապէս բարեփոխմամբ մը
ընդունուեցաւ Էվգաֆի եկամուտներուն գանձման
օրէնքին կցելի տրամադրութիւնը, որ քիչ մը ա-
ռաջ յետաձգուած էր: Առեւտրական կանոնագրի
ծրդ յօդուածին կցելի տրամադրութեան վերաբեր-
եալ տեղեկագիրը կարդացուեցաւ և յաջորդ օրուան
օրակարգն անցուեցաւ:

ԽԹ. ՆԷՊ (Մարտ 2). Ատեանը բացուեցաւ
ժամը 6ին: Զինուորական յանձնաժողովին յղուե-
ցան զինուորականներու աստիճանի բարձրաց-
ման օրինագիծ մը և ոստիկան զինուորներէն պա-
հեստի ծառայութեան կոչուածներու մասին պա-
հեստիներու կանոնագրի բարեփոխում մը: Առեւ-
տրական օրէնքին ծրդ յօդուածին կցելի յաւելուածը
և տեղեկագիրը կարդացուեցան և որոշուեցաւ յա-
ւելուածը ծրդ յօդուածին տեղ ընդունիլ: Գարա-
հիարը Սահիպի դատարանը այս տարի կազմա-
կերպելու առաջարկ մը դատական յանձնաժողովին
յղուեցաւ: Թոքատի պղնձի հանածոները թերթի
վերածելու, հեռագիրներու սակացոյցը զեղչելու,
երերուն պարտքերու կանոնագիրը փութացնելու
և նաւատորմի շատ պիտոյքներ ըստ առաջնոյն
ներքին գաւառներէն գնելու առաջարկներ ձեռն-

հաս իշխանութիւններուն յղուեցան: Առողջապա-
հական օրինագիծ մը ներքին գործերու նախարա-
րութեան յղուեցաւ: Եփրատի Հինտիյէ թումրին
ցարդ նորոգուած չըլլալուն համար ձեռնհաս իշ-
խանութիւնը հարցապնդելու խնդիրը յետաձգուե-
ցաւ: Մուշի, Հէքքեարիի, Էրզրումի ոչխարատուբը
զեղչելու առաջարկ մը մերժուեցաւ: Կարդացուե-
ցաւ կրթական յանձնաժողովին տեղեկագիրը կա-
ռավարական օրինագծի մը վրայ, որ կը տրամադ-
րէ աղքատ ուսանողները ձրի ընդունիլ ցերեկեայ
երկրորդական և բարձրագոյն վարժարաններու մէջ,
բայց այս շնորհէն զրկել այնպիսիներ որոնք չեն
կարող իրենց կարգը փոխել: Յանձնաժողովը կ'ա-
ռաջարկէր սա պայմանը դնել թէ ձրիներու թիւը
ուսանողներու 40 առ հարիւրը պիտի չանցնի: Սա-
կայն չընդունուեցաւ, թէեւ պահանջուեցաւ որ
ուսանողներու աղքատութիւնը հաստատուի վար-
չական ժողովներու և կրթական պաշտօնեաներու
վկայագրերով: Յետոյ ի նկատ առնուեցաւ օրինա-
գիծ մը, որ դատական յանձնաժողովին կողմէ ըն-
դունուած էր և որով կ'ուղղուէր Դատական նա-
խարարն արտօնել որ, ո՛ւր որ գործերը շատ են,
գաւառներու նախադատ ատեաններու օգնական-
ներ տայ: Բաւական ընդդիմութենէ ետեւ օրինա-
գիծն ընդունուեցաւ սա իմաստով որ, ո՛ւր որ հարկ
ըլլայ, նախադատ ատեանները երկու մասի բաժ-
նուին և անդամներու թիւը 4ի հասցուի: Նախա-
դա՛նը փակեց նիստը, ծանուցանելով թէ չաբաթ
յանձնաժողովները Ֆընտըզլի Խորհրդարանին մէջ
պիտի աշխատին և նիստերն ալ հոն պիտի գու-
մարուին երկուշաբթի օրէն սկսեալ:

Ծ. ՆԷՊ (Մարտ 7). Ատեանը բացուեցաւ ժամը
5.45ին Ֆընտըզլի նոր Խորհրդարանին մէջ: Պա-
տերազմական նախարարութեան 1326ի բացատրիկ
եկեւմտացոյցին վերաբերեալ Վարչապետական գիր
մը եկեւմտացոյցի յանձնաժողովին յղուեցաւ: Կար-
դացուեցաւ եկեւմտացոյցի յանձնաժողովին տեղե-
կագիրը Հիճաղի երկաթուղիին մեկնակէտը Դա-
մասկոս փոխադրելու նկատմամբ և օրակարգն ան-
ցուեցաւ, նմանապէս քանի մը պաշտօնատուներու
բացատրիկ վարկերուն վերաբերեալ տեղեկագիր մը:
Իսկ ուրբաթի յետաձգուեցան պատերազմական
չինութիւններու անօրէնութեան յատկացուած
3,244,480 դահ.ի վարկը եկեւմտացոյցին միւս գլուխ-
ները փոխադրելու տեղեկագիրը և Անտառներու և
հանքերու նախարարութեան 325ի եկեւմտացոյցին
մէջ չմուծուած հասցիներուն ու ծախքերուն տե-
ղեկագիրը: Ապա ձեռնարկուեցաւ բրնձի մշակու-
թեան օրինագիծին երկրորդ ընթերցման, և առաջին

հինգ յօդուածները ընդունուեցան, Յրդը և Յրդը թեթեւ բարեփոխմամբ: Դադարէ մը ետքը նիստը վերսկսաւ ժամը 9.15ին: 326ի ելեւմտացոյցին մէջ մուծանելի վարկերու վերաբերեալ Վարչապետական գիր մը ելեւմտական յանձնաժողովին յղուեցաւ, Մարտ և Ապրիլ ամիսներու համար առժամեայ ելեւմտացոյցի մը վերաբերեալ ուրիշ գիր մը եւս ելեւմտացոյցի յանձնաժողովին, Կարգացուեցաւ Օսմ. Պանքայի անօրէնութեան մէկ գիրը, որով կը հաղորդուէր թէ էնվէր և Նիսպի յաճանաւերուն համար հանգանակուած և դրամատան Պոլսոյ ճիւղին յանձնուած գումարը Օսմ. նաւատորմի հանգանակիչ մարմինին յանձնուած է: Որոշուեցաւ որ դրամատունը նոյն մարմինին յանձնէ նաեւ նոյն նպատակով հանգանակուած բոլոր միւս գումարները: Ելեւմտացոյցի Հանրային Պարտքի բաժնին քննութիւնը փութացնելու հարկին վերաբերեալ հարցման մը նախագահը պատասխանեց թէ այդպիսի ստիպողական հարկ չկայ յանձնաժողովին տեսութեամբ, և թէ անցեալ տարի այդ քննութիւնը Յունիսին եղաւ առանց ոեւէ անպատեհութեան: Սեզանի վրայ դրուեցաւ վերջապէս Բուսմէլիի եկեղեցիներուն օրինադիրը և որոշուեցաւ անոր յօդուածներուն քննութիւնը շարունակել Կրէնի սկսելով: Ահաւասիկ յօդուածը. «Երբ ազարակի, զիւղի կամ աւանի մը մէջ, որու ժողովրդին մէկ մասը Պատրիարքարանի միւս մասն ալ էկզարքարանի կը պատկանի, վէճի առարկայ չատ եկեղեցի և դպրոց զանուի, մեծամասնութիւն կազմող կողմին պիտի թողուի իր ուղած եկեղեցին կամ դպրոցը, իսկ երկրորդ եկեղեցին կամ դպրոցը միւս կողմին»: Վիճաբանութիւնը շատ փոթորկալից եղաւ և նիստը մեծամասնութեան չգոյութեան պատճառով ժամը 11ին վերջացաւ առանց ոեւէ արդիւնքի:

Մայրաքաղաք. Անցեալ հինգշաբթի վերստին ներկայացան 99ին և 300ին ծնած Պոլսեցի զինուորացուները և զինուորագրական գործողութեան ենթարկուեցան ստանալով մէյմէկ փոքրիկ տետրակ, որու մէջ կը նշանակուին զինուորին անունը, մականունը, տարիքը, հասակը, զիմագիծը, ևն. և զինուորագրութեան թուականը, զինուորին տեղը բանակին մէջ իր վաշտով ու գնդով, ևն.: Յետոյ թափօրով առաջնորդուեցան Սուլթան Պայազիտի զինուորական հիւրանոցը և հոն գիշերեցին: Հետեւեալ օրը զինուորական զգեստ հագնան և երեկոյին դարձեալ թափօրով ու նուապածութեամբ առաջնորդուեցան Սիրքէճի կայարանը և մեկնեցան դէպ էտիքնէ: Շաբաթ. վէնքի տակ կոչուեցաւ երկրորդ

կարաւան մը նոյն արարողութեամբ և կերակի իրիկուն ճամբայ հանուեցաւ դէպ Սէլանիկ, Մինչեւ կերակի իրիկուն ծնողներ, սիրելիներ, բարեկամներ և հետաքրքիրներու անհամար բաղմուս թիւն նորագիրներուն շուրջ խնուեցան՝ անոնց առաջին տպաւորութիւններուն տեղեկանալու և սրտապնդելու և սրտապնդուելու անձկութեամբ: Սրտաշարժ չատ տեսարաններ պարզուեցան հրաշալի տոթով. 99ի և 300ի զինուորագրելին բուն հաւաքումը կը շարունակէ դեռ և պիտի աւարտի մինչեւ Մարտ 1/14: Իսկ զրոյցները թէ 96ի, 97ի և 98ի ծնունդներն ալ զէնքի տակ պիտի կոչուին՝ հիմ չունին: Հետզհետէ նորագիրներ կը ժամանեն Պոլիս էտիքնէ, Ռոտոսթօէ և դաւառներէն: — Կայօրը երկուշաբթի կէսօրէն ետքը պալատական պաշտօնատարներու հետ կառքով գնաց Մասլագ, որու շրջակայները 10 օրէ ի վեր թնդաւ նօթաձգութեան և ամրաշինութեան փորձեր կը կատարէին ցամաքային երկրաչափական Վարժարանի թնդանօթաձիգ աշակերտները: Բանակետին մօտ քիչ մը անդ ստիպուեցաւ ոտքով քալել ճամբաներուն գէշութեան պատճառով: Արժանաւայել կերպով ողջունուելէ ետքը հեռագրատակով զիտեց թնդանօթաձգութիւնը, որ քառորդ ժամ տուեց ահաւոր դրդիւնով և որմէ շատ գոհ մնաց: Հաճեցաւ Տական օսկի նուիրել ջուրն ինկած աշակերտի մը և 4 ուրիշներու, որոնք ձիու կից ընդունած էին 100 օսկի ալ յատկացուց աշակերտներու յարմար նուէրներու գնման: Այս ռազմափորձերուն ներկայ եղան դեսպանատուններու քանի մը զինուորական կցորդներ: Կայօրը ժամուան մը այցելութենէ ետեւ գնաց իր սիրական ազարակը և անտի Կայս. պալատ: — Կիրակի իրիկուն Ն. Կ. Վահագնութիւնը առաջին հացկերոյթը տուաւ ի պատիւ դիւանագիտական մարմին, զոր կը ներկայացնէին Գերմանական, Իտալական, Անգղիական, Ամերիկեան, Սերպիական, Յունական, Բուսմանական և Շուեւական դեսպանները: — Սերպիոյ Արտաքին գործերու նախարար Մ. Միլովանովիչ չորեքշաբթի լրացուց իր այցելութիւնը և ճեպընթացով մեկնեցաւ դէպ Սոֆիա, ուր երկու օր մնալէ ետեւ պիտի երթայ Պելկրատ և յետոյ Փեթրոսպոլի: Սերպ նախարարը Սուլթանին ներկայացաւ, այցելութիւններ փոխանակեց Օսմ. նախարարներուն և օտար դեսպաններու հետ և հացկերոյթներով մեծարուեցաւ ամէն օր: Կէս պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտարարէ թէ երկու երկիրներուն ալ քաղաքականութիւնը Պաշտանեան թերակզկէին արդի վիճակին պահպանման վրայ հիմնուած է և անտե-

սական, քաղաքական լաւ արդիւնքներ կ'ապաստեն Սերպիոյ և Թուրքիոյ փոխադարձ բարեկամութեանէն — Կայսրը Լիազաթի չքադրամ տուաւ Մ. Միլովանովիչի և անոր զիւանապետին, և Հէրէքէի թանկարժէք գորգ մը Իտալական դեսպանուհիին : — Ատանայի պատերազմական վիճակը ջնջուեցաւ : — Նախարարներու խորհուրդը որոշեց ոչ-Իսլամներու պարէնի դատերը Շէրիի դատարաններու ենթարկել : — Անցեալ ուրբաթ Մանեստիկատէ Րէֆիգ պէյի բարեկամները և համակիրները անոր մահուան տարեդարձին առիթով խմբովին Յաթիհի մզկիթը գացին և մասնաւոր աղօթքներէ ետեւ այցելեցին գերեզմանը, ուր պարագային յարմար ճառեր խօսուեցան : — Փարիզաբնակ Շէրիֆ փաշայի Թուրքերէն Մէլլու-Բէյէի թերթին մուտքը արգիւտեցաւ նախարարներու խորհրդին որոշմամբ : Ինչպէ՞ս ալ անպայման դադարի դատապարտուեցաւ պատերազմական ատենանի որոշմամբ : — Չորեքշաբթի Հունգարիոյ հրշիջոց դուռնդերէն պատուիրակութիւն մը ժամանեց մայրաքաղաքս, և պիտի մնայ քանի մը օր :

Նահանգներ. Եւթէնէ կը տեղեկագրուի թէ կռիւները զրեթէ ամէն ուրեք դադրած են : Իտրիա կ'առաջարկէ անձնատուր ըլլալ և գործակցիլ կառավարութեան՝ երկրին խաղաղացման համար : Վարչապետը և Ներքին գործերու նախարարը կը խորհրդակցին Եւթէնի բարենորոգումները ժամ առաջ գործադրելու համար : — Երուսաղէմի Իճայալիյէ գիւղը Արաբ հողագործներ գերեզման մը գտած են, որուն մէջ կար աղջկան մը զմուռած մարմինը : Աղջկան գլուխը ականազարդ թագ մը, վիզը մարդարտայեռ մանեակ մը և գերեզմանին մէջ 40ի չափ աղամանդաղարդ աշտանակներ կային : Գանձը նգիպտոս տարուած է ծախուելու համար : — Պաղատաւի կուսակալ Նազըմ պէյ, որ իր պաշտօնէն հրաժարած էր, ետ առաւ իր հրաժարականը : — Սէրէզի մէջ 4 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած Ռուզբերգ նորէն պիտի դատուի Սէրէզի Աւստրիական հիւպատոսին ներկայութեամբ : — Եպիրոսի մէջ (Եմանա) գաղտնի յեղափոխական ընկերութիւն մը գտնուած է, որ լոկ Եմանայի նահանգին մէջ 360 գործիչներ ունի և շատ վտանգաւոր ըլլալ կ'ապառնայ : — Թուրքեւպուկար սահմանադուլի խառն յանձնաժողովի անդամները չկրցան համաձայնիլ, որովհետեւ Պուկար անդամներ չեն ընդունիր թէ պատասխանատուութիւնը Պուկար զօրքերուն վրայ է :

Հայ Ժող. Անցեալ հինգշաբթի Էվգաֆի նախարարի օգնական ձէմիլ պէյ Լաֆֆներու և Ատանայի

ճահիլ-Է գետիններու խնդիրին վրայ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պատրիարք Հօր հետ : Օր մը ետքը Պատրիարք Հայրը գործակաւորին հետ Մանուէտ Շէվքէթ փաշայի այցելեց հաւանքներու խնդրոյն համար և գծուարութեան կէտերը որոշեց : Շէվքէթ փաշա ներկայացուած չորս կէտերէն տարիքներու սրբադրութիւնը մէկ ամիսէն լրացնել խոստացաւ : Այս կէտը Պատրիարքական չրջաբերականով ծանուցուեցաւ : Շարաֆ Պատրիարք Հայրը այցելեց Ահմէտ Րիզա պէյի, որուն բաղանկայութեան պատճառով իր այցաքարտը թողուց : Յետոյ այցելեց Մերակոյաի նախագահ Սաիա փաշայի և խօսակցեցաւ Կիլիկիոյ աղէտեալներուն յատկացուելիք նպաստին վրայ : Սաիա փաշա երկուշաբթի փոխադարձ այցելութեան եկաւ, երեքշաբթի ալ Երեսփ. Ժողովի նախագահ Ահմէտ Րիզա պէյ Վարդգէս էֆ.ի հետ : — Հայ Վաճառականներու ակումբը, որ 1,000 ոսկի յանձնած էր որբախնամ մարմինին՝ Կիլիկիոյ մէջ բացուելիք որբանոցի մը համար և տեղւոյն մասին խորհուրդ հարցուցած էր Կիլիկիոյ Ա. Կաթողիկոսին, պատասխան ստացաւ թէ Սիս յարմար վայր մըն է : Այս մասին խորհրդակցութիւն մը պիտի ըլլայ Եգիպտոսի Բարեգործական Միութեան հետ ալ, որ որոշած է որբանոց մը բանալ Կիլիկիոյ մէջ : — Ի նպաստ Ազգանուէրի տրուած պարանոցէսին զուտ հասոյթը 1,000 ոսկիէ տուելի կը հաշուուի : — Միացեալ Ընկերութեան Կարնոյ վարժարաններու տեսուչ Մ. Մինասեան էֆ. տեղեկագիրով մը կ'առաջարկէ վարժապետանոց մը բանալ Կարնոյ մէջ, և եթէ կարելի ըլլայ՝ վաճառք մը յատկացնել այդ նպատակին : Ընկերան Տնօրէն Ժողովը Սանասարեանի խնամակալութենէն խնդրեց նպաստել այս ձեռնարկին : — Եւթիգուլէի զոհին, Օր. Աննիճայի, Տիար Պաղտասար Գարիպեանի հետ ամուսնութիւնը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի Օրթաքէօյի մէջ : — Տրապիզոնի Առաջնորդ Տ. Էմմանուէլ Մ. Վրդ. կը հեռագրէ Պատրիարքարան թէ Առաջնորդութեան պաշտօնէն և եկեղեցական կարգէն ու սքեմէն վերջնականապէս հրաժարած է : — Սարսերդի և չրջականերուն մէջ 863 ազգայիններ զինուոր եղած են : Պատրիարք Հայրը չրջաբերականով մը գաւառային առաջնորդներէ Հայ զինուորներուն ցանկերը պահանջեց : — Իզմիտէ թէ՛ Պատրիարքարան, թէ՛ Ներքին գործերու նախարարութեան զիմուէլ եղած և խնդրուած է որ կառավարիչ ձէմալ պէյ, որ պաշտօնով Պուլու փոխադրուած է, իրենց վերադարձուի : — Վ. Քէօփրիւի ազգայիններ և Բողոքականները Կիլիկիոյ որբերուն համար 30 ոսկի հանգանակեցին և Կեդր. նպաստամատոյց յանձնաժողովին զրկեցին : — Իւնիոն ապահովագրական ընկերութիւնը, որու դէմ դատ բացած էին հանգուցեայ Տէյրիմէնճեանի ժառանգորդները, դատապարտուեցաւ վճարել հանգուցեալին կեանքի ապահովագինը, 7,500 ֆրանք :

—Մշոյ դաշտի իսա դիւղէն կը հեռագրուի Պատրիարքարան թէ զիւղը որ նախապէս շատ բարեկեցիկ էր և հին բէթիմի օրով Հաճի Ֆարըղ անուն Քուրդ բռնաւորին անգլթութիւններուն պատճառով վերջին աստիճան թշուառացաւ, հիմա ունի 350 տնուոր Հայեր որ մեծ թշուառութեան մէջ են։ — Զէյթունցիներ Մարաշի կառավարիչին բողոքի բուռն հեռագիր մը քաշած են այն բռնի կերպին համար, որով տեղական պաշտօնեաներ իրենց Առաջնորդը, Վաղարշակ Վրդ., հեռացուցին։ — Դամասկոսի տեսուչ Տ. Արիստակէս Վրդ.ի նախաձեռնութիւնով 380 կտոր հանգերձեղէն և մաս մը դրամ հանգանակուած ու Անտիոք ղրկուած է։ — Թոքատի Արթըրկապատ զիւղէն Պատրիարքարան հեռագրուեցաւ թէ Զէրքէզներ բռնի գրաւած են Հայոց հողերը, Պատրիարքարանի դիմումին վրայ Դատական նախարարութիւնը պէտք եղածը տնօրինեց։ — Չարսանձագէ կը հեռագրուի Պատրիարքարան թէ տեղւոյն պէյերը զիւղացիներուն հողերը բռնի կը գրաւեն։

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պալատի. Պուլկարիոյ Զարը անցեալ հինգշաբթի աւարտեց իր այցելութիւնը և Փեթըրսպուրկէ մեկնեցաւ։ Ռուսիոյ Զարը և Զարուհին յուղարկ դացին մինչեւ երկաթուղիի կայարանը։ Սոյն այցելութեան վրայ մեկնութիւնները դեռ կը շարունակուին։ Անգղիական մամուլն առ հասարակ գոհ կը թուի արդիւնքէն, և կը շնորհաւորէ Զարը և Ռուս կառավարութիւնը որ յաջողեցան իրենց հիւրին և անոր նախարարներուն հասկցնել թէ պէտք է անփոփոխ պահել Պալատեան թերակղզիին արդի վիճակը։ Պուլկարիոյ Զարը իր մեկնումէն առաջ Սբ. Բիբիլիոս և Մեթոտիոս նորահաստատ պատուանշանին առաջին ասպետ անուանեց Զարը և անձամբ յանձնեց պատուանշանը։

Մանիէնէլը. Անցեալ չորեքշաբթի Անթիվարիի առջեւ խարսխած Աւստրիական նաւաբաժնի մը հրամանատարը 22 սպայի հետ հացկերոյթի հրաւիրուեցաւ Նիքոլա իշխանէն և շատ մեծարուեցաւ։ Յետոյ իշխանը և Ֆրանց Եոզէֆ կայսրը բարեկամական յոյժ սիրալիբ հեռագիրներ փոխանակեցին։ Երկու օր յետոյ հրամանատարը և սպաները մեկնեցան և իշխանին որդին փոխադարձ այցելութիւն տուաւ նաւատորմին մէջ և աչքէ անցուց Աւստրիական մարտանաւերը։

Յոնաթան. Երեսի. Ժողովը անցեալ շաբթու կարեւոր քաղ մը առաւ 11ի դէմ 150 քուէով ո-

րոշելով նիստի հրաւիրել սահմանադիր կամ Ազգ. Ժողովը Սեպ. 1/14ին։

Անգլի. Կիրակի էտուրքոյ թագաւորը Պիարից ուղեւորեցաւ։ — Հարաւային Ափրիկէի կառավարիչ Մր. Կլէտսթըն Լորտութեան բարձրացաւ դերա. կոմսի աստիճանով։ — Պալատեան ընկերութիւնը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Էնվէր պէյի, որ քանի մը օրէ ի վեր Լոնտոն կը գտնուի։ Այդ առիթով Էնվէր պէյ Թուրքիոյ Կարիպալտին կոչուեցաւ։ Էնվէր պէյ շնորհակալութիւն յայտնեց և ըսաւ թէ կը յուսայ որ Մեծ Բրիտանիա պիտի շարունակէ իր օժանդակութիւնը Նոր Թուրքիոյ։

Այլ-այլ. Ռուսիոյ ելեւմտական յանձնաժողովը յաջողած է ելեւմտացոյցը հաւասարակշռել առանց մեծ զեղչ ընելու երկրին պաշտպանութեան յատկացուած վարկերէն։ Կ'ըսուի թէ 21 տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ Ռուսիոյ ելեւմտացոյցը կը հաւասարակշռուի առանց փոխառութեան։ — Գերման Կայսրը «Ձիթհենաց Լեռան իսա» անունով պատուանշան մը հաստատեց, որ առաջին անգամ պիտի տրուի Երուսաղէմի Գերման հիւանդանոցին բացման առիթով։ — Ամերիկացի միլիառատէր Բաք. Ֆէլըր 1,200 միլիոն մարքի կտակ մը կը պատրաստէ, կ'ըսուի, տոկոսը (80 միլիոն մարք) յատկացնելու համար մարդկութեան նպաստաւոր ձեռնարկներու առանց կրօնի և ցեղի խտրութեան։ — Բարենորոգումներու ծրագրէ մը դժգոհ 300 զիւղացիներ Իտալիոյ Սան Մարինօ հանրապետութեան պալատան վրայ խուժեցին Լեւո մղուեցան փոքրիկ երկրին զինուորներէն։ — 5,000 բանթոզներ անցեալ ուրբաթ կրակի տուին Ֆիլատէլֆիոյ մօտակայ ելեկտրական թրամուէյի կայարան մը։ — Փետ. 27ի և Մարտ 6ի կիրակի օրերը ժողովրդային ահազին գումարումներ եղան Ֆրանքֆորթի և Պերլինի մէջ ընդդէմ Բրուսիոյ ընտրական նոր օրէնքին և ի նպաստ ընդհանուր և ուղղակի ըուէարկութեան։ — Փա. նամայի հանրապետութեան նախագահ Մ. Օպպոտիս մեռած է օրտի հիւանդութեամբ, և Ա. դեր նախագահ Տր. Մէնթոլա յաջորդ կարգուած է։ — Վեսուվ նորէն գործունէութիւն ցոյց կու տայ։ — Փեթըրսպուրկի մէջ ձերբակալուած է Ապտիւլ Համիտի սիրականներէն Տիկին Կոյաթթայն, որ մէկ միլիոն արժողութեամբ գոհարեղէն փախցուցած էր։ Տան մէջ բազմաթիւ գոհարներ գտնուած են դօտիի մը մէջ կարուած։

ԲՈՎԱՆԴԱՅԻՆԻՆ. Հորիզոն. — Հնդկաստանի մեզ քարձր. դպրոցներ եւ կրօնք. — Ներքին կեանք (Առաւօտոյ առաջին հարցումը մարդուն ուղղուած). — «Ան մեռաւ ինձի համար». — Գիտական տղաքներ. — Քրիստոնէական ընկերավարութիւն. — «Փառք», — Հայ կեանք. — Քաղաքական։

մարդիկ աստուածներ չեն, ամուսնանալէ ետքը պէտք չէ սպասել անոնցմէ այն համակերպութիւնը, զոր կը ցուցնեն հարսանեկան օրը:» Եւ ան ամուսինին քաղցրութիւնը այնպէս խտորէն դատելուն համար ինքզինքը դատապարտեց իրր զըժուարաբարոյ կին:

Օթէլլօ և Տեստեմոնա նորէն իրար տեսան և այս անգամ Օթէլլօ բացէն ամբաստանեց զայն իրր անհաւատարիմ և ուրիշ մը սիրող: Բայց անուն չը տուաւ թէ զո՞վ: Օթէլլօ լացաւ և Տեստեմոնա բացազանչեց, «Աւաղ, տաժանելի՛ օր. ի՞նչու կուլաս» Եւ Օթէլլօ ըսաւ անոր թէ պիտի կրնար ամէն տեսակ չարիքներ, թշուառութիւն, ախտեր, անարդանքներ արութիւնով կրել, բայց իր անհաւատարմութիւնը սրտաբեկած էր զինք, և զայն նմանցուց ծաղիկի մը որուն տեսքը ու բոյրը շատ գեղեցիկ ու անուշ էին, բայց հպումը ցաւ կը պատճառէր, և ըսաւ թէ, երանի՛ թէ բնաւ ծնած չըլլար: Եւ երբ Օթէլլօ մեկնեցաւ անոր քովէն, այս անմեղ կինը ամուսինին անարդար կասկածին այնչափ ապշեցաւ ու ընդարմացաւ որ, ծանր քուն մը եկաւ անոր վըրայ ու հազիւ կրցաւ իր սպասուհիին պատուիրել որ անկողինը պատրաստէ ու հոն փռէ իրենց հարսանեկան սաւանները, և այսչափ ըսաւ թէ, մարդիկ երբ իրենց պզտիկները կրթել կուզեն մեղմութիւնով ու դիւրին միջոցներով կրնան, և Օթէլլօ այդ կերպով կրնար յանդիմանել զինքը, որովհետեւ անոր այս յանդիմանութեան հանգէպ ինք պարզապէս մանուկ մըն էր դեռ իր բարի հաւատարմութեան մէջ: Ահա այս ազնիւ տիկինին ըրած բոլոր դանդաղը այսչափ էր միայն:

Տեստեմոնա անկողին քաշուեցաւ յուսալով թէ իր ամուսինն ալ իրեն պիտի հետեւէր, և իբր իր հոգեկան ծայրայեղ խռովութեան արդիւնք ծանր քունի մը մէջ ընկղմեցաւ: Երբ Օթէլլօ իր կինը սպաննելու սեւ մտածումով համակուած անոր սենեակը մտաւ, և երբ տեսաւ թէ կը քնանար, խորհեցաւ անոր արիւնը չթափել, ոչ ալ վիրաւորել անոր ապաստարէ ճեղմակ մորթը: Բայց որոշած էր զայն մեռցնել, եթէ ոչ՝ կըսէր ան, անոր ապրիլը ուրիշ մարդերու ալ անհաւատարմութիւնը ընելու պիտի ծառայէր, ինչպէս իրեն ըրած էր: Եւ այդ համբուրեց զայն վերջին անգամը ըլլալով և ըսաւ թէ այդ համբոյրը այնչափ անուշ կուգար որ զայն նորէն համբուրելու չկարօտեր, լացաւ ու ըսաւ թէ այդ արցունքները անգութ արցունքներ էին:

Տեստեմոնա անոր համբոյրէն արթնցած էր. Օթէլլօյի նայեցաւ ու տեսաւ որ ան իր վարի չըրթուրը կը ծածմէր, աչքերը խոթու, խոթու կը դարձնէր, ու դիտէր որ ան այսպէս եղած ատենը միշտ ահարկու և աղէտաբեր կըլլար: Օթէլլօ անոր

հրամայեց որ մեռնելու պատրաստուի և իր վերջին աղօթքը ըսէ, որովհետեւ, ըսաւ, իր հոգին մեռցնել չէր ուզեր: Այս անմեղ կինը, որ անոր դըժութեան յանձնուած կը պառկէր, գութ հայցեց ու իր յանցանքը գիտնալ ուզեց: Օթէլլօ Քասիոյի անունը տուաւ ու յիշեց թաշկինակը զոր Տեստեմոնա Քասիոյի տուած էր, և մինչ անմեղ տիկինը ինքզինքը արդարացնելու փորձ մը կ'ընէր, Օթէլլօ յանկարծ բան մը լսել չուզեց ու զայն անկողինի սաւաններուն մէջ փաթթելով կատաղօրէն խեղդեց:

Այս ժամանակամիջոցին Քասիօ տունը բերուեցաւ վիրաւոր ու արիւնաթաթաւ. որովհետեւ իսկի իր մարդոցմէ մէկը որոշած էր Քասիօն ըսպաննելու համար, բայց մարդը Քասիոյի սպանութեան փորձին մէջ չյաջողելով իսկոյի կողմէ ըսպաննուած էր, այն նպատակով որ իրեն (Իսկոյի) Քասիօն սպաննելու ծրագիրը երեւան չկլլէ, մինչդեռ մարդուն զրպանին մէջ գտնուած էին քանի մը թուղթեր, որոնք իսկոյի յանցանքը ու Քասիոյի անմեղութիւնը բացորոշապէս կը հաստատէին: Ասոր վրայ Քասիօ եկաւ Օթէլլօյէ ներողութիւն խնդրելու և հարցնելու թէ ի՞նչ բանի մէջ իրեն վշտացած էր որ իսկօն գործածած էր զինքը սպաննելու համար:

Այս յայտնութիւնը շանթի հարուած մըն էր Օթէլլօյի համար, որ հիմա որոշապէս կը տեսնէր թէ պարզապէս ոճրագործ մըն էր և թէ իր ամուսինը, (խեղճ անմեղ տիկինը) իրեն միշտ հաւատարիմ եղած էր. այս ցաւալի յայտնութեան առթած ծայրայեղ վիշտը կեանքը անտանելի ըրաւ Օթէլլօյի, որ իր սուրին վրայ ինկաւ և ինքզինքը իր սիրական անիրաւեալ ամուսինին վրայ նետեց ու հոգին աւանդեց:

Այս յախուն ղէպքերը մեծ սարսափ ու հրացում պատճառեցին ներկաներուն, որովհետեւ Օթէլլօ ծննդենէ պատուաւոր մէկն էր և մինչեւ որ մոլորութեան առաջնորդուած չէր միջոցով վատ սրիկայի մը, որուն մասին նորէն իր ազնիւ բնաւորութիւնով չէր կրցած կասկածիլ, սիրող, յիմարաբար սիրող ամուսին մը եղած էր: Ան ո՛չ թէ խոհեմաբար, ալ չափազանց աղէկ սիրած էր. և երբ իր սխալը տեսաւ, իր աչքերը, որ ամէն պզտիկ պատահութիւններով չէին լացած, արցունք թափեցին այնչափ շատ որչափ Արաբական ծառերը իրենց խէժերը: Եւ երբ ան մեռաւ իր նախկին բոլոր արժանիքները ու քաջագործութիւնները յիշուեցան: Իր յաջորդին ընկիւր բան չէր մնացած, բայց միայն օրէնքին բոլոր արամադրութիւնները ծայրայեղ խստութիւնով ծանրացնել իսկոյի գէմ, զոր մահացուցին խիստ տանջանքներով, և լուր զրկել Վենետիկի կառավարութեան իր քաջահամբաւ հրամանատարին աւագելի մահուան մասին:

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՅ Ի ՊՐՈՒՍԱ

Փետրուարի մէջ խորին չնորհակալութեամբ ընդունած ենք ստորեւ նշանակեալ զրամներն ու իրեղէններն:

Արժ. Բահանայք Պրուսայի 30, Մ. Պալթան 20, դանձանակէն 21, Թէօֆանի ձէրրաւ 10, Վեր. Վ. Ամիրխանեան Տիարպէքիր 324, Ն. Մէրճիմէկեան Կեսարիա 50, հացագործ Կէկանոս 30 հաց, Դ. Սարեան 20, Ս. Հայրապետեան Թէքսաս 258, որոյ 2 տուրը Սանդիկ, Ռուբէն և Ընկ. մէյմէկ տուր. Վ. Տօնիկեան, Ս. Մ. Հայրապետեան, Գ. Պարոնեան, Պ. Տօնիկեան, Ս. Հովսէփեան, Պ. Մ. Տօնիկեան, Ճ. Մանասեան, Զ. Տօնիկեան, ձօրձ Հէրիսըն, ոմն Ամերիկացի 25 սէնթ և Ս. Հայրապետեան 1 տուր. 25 սէնթ և 35 սէնթ ալ ծախուց համար: Մ. Ֆէրմանեան 20, Թէոսեան եղբ. 47, Կեր. Վարդան Ծ. Վ. 54, Ս. Տինկիլեան 20, Վ. Կիւլեան Ամերիկա 141, որոյ 1 տալէր 75 սէնթը իր նուէր, 1 տալ. Ս. Կիւլեան, 50ական սէնթ Ս. Կէղուրեան, Ա. Քէլէշեան, Ս. Գրիգորեան, Ե. Սարգիսեան, 25ական սէնթ Մ. Կոստանեան, Ս. Մինասեան, Յ. Աւետիսեան, Թ. Մուրատեան և Հ. Մոմճեան: Վերադարձուած զրամ 20, Վեր. Մ. Յ. Գնահեան Գահրիթ 1632 որոյ 5 սթէրլինը Տիկին Ազնուուհի Եագուպեան, 2 սթ. Տիկին Նարգուհի Եագուպեան, 1 սթ. Տիկին Մանիկ Մատիկեան, 1 սթ. Տիկ. Փըրլանթ Գըմգըմեան, 1 սթ. Տիկ. Եւզինէ Եագուպեան, կէս սթ. Օր. Արուսեակ Եագուպեան, կէս սթ. Տ. Մարգարեան, քառորդ սթ. Պ. Ազնուորեան, 1 սթ. և 13 չիլին Ծննդեան պնակէն և 1 սթ. 2 չիլ. օրց. 4. Ասթարճեան Ֆիլիպէ Կաղանդի նուէր 102, որոյ 2 ֆր. իր նուէր, Գ. Աստարճեան 1, Ս. և Գ. Աստարճեան 2, Ն. Սարրաֆեան 50 սանթիմ, Տիկ. Ա. Մէրամէթճեան 1, Ռ. և Պ. Աստարճեան 1, Պ. Յ. Աստարճեան, Թոտորի 1, Տիկ. Թ. Յօտիկեան 2, Վեր. Հասքէլ 4 և Մաթպա'ա Բէյիզի (?) 5 ֆր.: Ս. Լստեփանեան Եղիպտոս 263, որոյ 12½ ֆր. Վսեմ. Երուանդ պէյ Աղաթոն, 12½ Վսեմ. Միքայէլ պէյ Բէյիզեան, 7½ շ. Ազատեան, 5 Ս. Ստեփանեան, 5 Կ. Թիւրպեան, 5 Յ. Թաղուրեան, 2½ Ոմն, 2½ Չ. Չալըղեան, 2½ Յ. Չաքարեան, 2½ Դ. Աստուրեան: Թէկէրեան Եղբայր Սերպիա 47, Յ. Մոմճեան Իզմիտ օրց. 30, Ս. Զիչէքեան Սամսոն օրց. 108, Գ. ձիգմէեան Հալէպ օրց. 108, որոյ 20ը Տօք. Ս. Շմառնեան, 8 ձ. Թօփճեան, 8 Հաճի Բակոր, 5 Յ. Շէտիկեան, 4½ Յ. Տաքէսեան, 4 Ս. Մարգարեան, 4½ Ոմն, 4½ Ռ. Էգահեան, 4½ Յ. Կարապետեան, 4½ Ոմն, Վերադարձուած 81, Ս. Յ. Յարութիւնեան Նիւ Եորք 40, որի մը համար 108, Օ. Աւագեան 10, Յ. Ֆիլէնկեան Խաղիլը

108, Վեր. Յ. Աշճեան Ատանա օրց. 236, չերամի հուշտ ծախուած 110. Մ. Գարեգին Մէօլէզ ձի. Թապուղ: Վերադարձի տնօրինութիւն Խարբըղ 15 պատի օրց., Վարդան Ծ. Վ. Լուրիա, Որբի մը համար 324, Հ. Գուղուքէպպեան Ռոտոսթոյ 163, որոյ 14 դրեանք, իր նուէր 10, նոյնպէս Տիկին Յ. Արրահամեան, Պ. Շուշանեան, Թ. Տէր Սահակեան, Ն. Թարագճեան, Պալըզճեան Եղբայրք, Պ. Մալխասեան, Ա. Փափաղեան, Ճամճեան եղբայրք 8, Ս. Չէ. փէթեան 6, և 5ական Գ. Մխիթարեան, Յ. Փա. փաղեան, Գարբիէլ, Ոմն, Ճինկէօղեան քոյրեր, Չափուշեան եղբայրք, Յ. Կոտափարեան, Պ. Զիւլիֆեան, Կ. Փօսթամճեան, Յ. Ախսիեան, Ազարեան եղբայրք 4, Ե. Գասպարեան 3, Վեր. Յ. Երանեան Ա. ֆ. Գարահիսար 260, որոյ 120ը Ծննդեան պնակէն, 40 Կիրակնօրեայ դպրոցի փոքրիկներէն և 100 օրացոյց:

Համագումար 4807 դն
Ատանայի 20 և մեր միւս որդուհիներն քաջառողջ են, և ուստի չատ պէտքեր ունենալով չատ ալ զրամի ենք կարօտ. ոչ մի անհոգ 20 Ապրիլի 1884-էն հոգն աւելին ստանձնած է ինչպէս մենք, ուստի ԶԵՐՄ Ա. ԶԱԿՅՈՒԹԻՆ Կ'ակնկալենք:

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՓՈՒԹԱՆ ԳՆԵՆԻ ԶՍՊԱՌԱԾ

Մ. Միւսեանի (Տէւաշ Մի-ց. Ընկ. Կաշոյ Վի. Էմիլի Էւրշտաշ) հրատարակութիւնները: Լոյս, Ա. (2-4 թիւ պակաս) Բ և Գ տարիներ 15ական, Դ. Ե. 2 տարիներ 25ական, Է տարի 30 դանեկան: Իսկ Ա. Ե տարիները (5 հատորը մէկէն զընողին) 75 և Ա. Է տարիներ (7 հատորը մէկէն զընողին) 125 դանեկան:

Բնաշրջականի մը ներհնչումները Մասն Ա. 4, Մասն Բ. 4, Երկու հատորը միասին 8 դան.: Պատանեկան Յոյզեր՝ թղթակազմ 6½, լաթակազմ 8 դան.: Մեր Զգացումները 6½ դան.: Կրթական Սկզբունքներ և Իտալիներ, թղթակազմ 20 և լաթակազմ 25 դան.: Աղբիւրք արդարեւ չընթանալէ 10 օրինակէ աւելի գնողներու գոհացուցիչ գեղջի Դիմե, թերթիս խմբագրութեան և մայրաքաղաքիս Հայ գրաժամառներուն: Փօստայի ծախքը զընողին վրայ:

ԱԶԱՏՈՐԴԻ. ԱՏՐԿՈՐԴԻ. ՀԱՅՈՐԴԻ

Տրամաբանութիւն, Հոգեբանութիւն պարբեր. Եւ Հայ Ժողովուրդի Երկու Կեանք. Գրեց Գարեգին Վրդ. Խաչատրեան: Կեղծանասնոյ վաճառման Պայպ Հառու թիւ 10 Գ. Է. ֆ. Շահպաղեանի մօտ և Սիւնեայ Գրատուներ, կր պանուի նաեւ բոլոր գրաժամառաց քով, Կին 2 դան.:

Կ. պոլսոյ Ե. Բ. Ընկերակցութեան աղթթի մօտով, մամը 9ին (Ը. Թ.) Միշըն Հառուսի մէջ Գումգալիու:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՖԻՆԱՆՍԱԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ